

PERJANTAINA 3 P. SYYSKUUTA 1943

kello 10.

Päiväjärjestys.

Ilmoituksia.

Puhetta johtaa puhemies H a k k i l a .
Nimenhuudossa merkitään poissaoleviksi edustajat Estlander, Frietsch, Kemppe, Niukkanen ja Virkkunen.

Valtioneuvoston tiedonanto nykyisestä poliittisesta tilanteesta.

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen esittää pääministeri valtioneuvoston tiedonannon. Kun asia mielestäni on senlaatuinen, että se olisi käsiteltävä suljetuissa istunnoissa, olen antanut sulkea kuuntelu-parvekkeet ja esitän työjärjestyksen 58 §:n mukaisesti eduskunnan päättäväksi, hyväksyykö eduskunta tämän menettelytavan. Ehdotukseen asian käsittelystä suljetuissa istunnoissa liittyy puhemiesneuvoston ehdottama lisäys, että jos asia käsitellään suljetuissa istunnoissa, pöytäkirjat istunnoista julkaistaan heti, kun puhemiesneuvosto katsoo sopivaksi niiden julkaisemisen.

Puhemiehen ehdotus ja siihen liittyvä puhemiesneuvoston ehdotus hyväksyttäneen?

Ehdotukset hyväksytään.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Pääministeri L i n k o m i e s : Herra puhemies! Hallituksen puolesta minulla on kunnia esittää eduskunnalle valtiopäiväjärjestyksen 36 §:ssä tarkoitettu tiedonanto, joka koskee nykyistä poliittista tilannetta.

Puolustusotamme toinen vaihe on jatkunut jo kolmatta vuotta. Sota koskee raskaasti jokaiseen kansaan, joka sitä joutuu käymään, ja meidän kohdaltamme se luonnollisesti on ollut erikoisen raskas sen johdosta, että talvisota oli asettanut voimamme äärimmäiselle koetukselle. Mutta Suomen kansa on siitä huolimatta kyennyt säilyttämään puolustuskykynsä, joka nykyhetkellä kenties on suurempikin kuin sodan alkaessa. Ennen kaikkea olemme siitä kiitolliset armeijallemme, jossa vallinnut horjumaton puolustustahto on ollut esikuvallisena koko kansallemme sen alistuessa sodan vaatimiin uhrauksiin ja kieltämyksiin. Sodan vai-

heet ovat meille jälleen opettaneet, että kansakunnan tulevaisuuttaan rakentaessaan on luotettava omiin voimiinsa. Varmimman tuen antaa meille kansanarmeijamme, joka on syvästi tietoinen arvoista, joita se puolustaa. Armeijan jokaiselle sotilaille, sen päällystölle ja mainehikkaalle ylipäällikölle on meidän lausuttava Suomen kansan kiitollisuus esimerkilisistä velvollisuudentunnosta, jota he ovat osoittaneet.

Sodan vaikutukset taloudellisiin oloihin ovat luonnollisesti pääasiassa kielteiset. Mutta vaikka sodan kustannukset ovatkin suuremmat kuin mitä vaatimattoman kansantulomme avulla voidaan peittää ja vaikka me siitä syystä olemme joutuneet kuluttamaan myös kansallismaisuuttamme, on kuitenkin huomattava, että taloudellinen elämä vähitellen on alkanut sopeutua sodan asettamiin puitteihin.

Varsinkin teollisuustuotannon kehitystä tarkasteltaessa voidaan panna merkille jatkuva tilanteen paraneminen. Vuonna 1942 oli teollisuustuotanto suunnilleen yhtä laaja kuin vuonna 1941, vaikka sota oli käyty koko vuosi. Kuluvan vuoden kahdella ensimmäisellä neljänneksellä on kehitys edelleen jatkunut edulliseen suuntaan. Vientiteollisuuden toiminta on ollut laajempaa kuin minään vuosipuoliskona vuoden 1939 jälkeen. Volyymi-indeksi oli tänä ajankohtana melkein 50, oltuaan viime vuoden vastaavana aikana 38. Erityisen hyviä olivat vientiteollisuuden kannalta huhtikuu ja toukokuu. Kesäkuussa osallistuminen maataloustöihin y.m.s. vaikutti jonkin verran taannuttavasti teollisuustuotantoon. Vuonna 1942 laskettiin kotimarkkinateollisuuden tuotantovolyymi noin 80 prosentiksi vuoden 1935 tasosta. Tämän vuoden ensimmäisellä puoliskolla se voidaan arvioida noin 85—90 prosentiksi mainitun indeksilaskelmien pohjavuotena pidetyn vuoden tuotannosta. Huolimatta niistä jatkuvista vaikeuksista, joita sota teollisuudelle asettaa, kykenee teollisuustuotanto siis neljännes neljännekseltä osoittamaan parempia saavutuksia eli toisin sanoen sopeutumaan niihin olosuhteisiin, jotka sota on luonut.

Samaten voimme todeta, että polttoainekysymystä, joka on ensiarvoisen tärkeä niin teollisuudelle kuin kansanhuollolle kokonaisuudessaankin, on vallitsevasta työvoiman puutteesta ja kuljetusvaikeuksista huolimatta voitu hoitaa niin, että polttoainetilanne elokuun alussa voitiin todeta huomattavasti paremmaksi kuin vuosi sitten. Varastot olivat lähes parikymmentä prosenttia viimevuotista suuremmat. Tämä on tietysti erittäin tarpeellistakin, koska meillä tuskin on toivoa leudommasta talvesta kuin mitä viimevuotinen oli ja koska lisääntyvä teollisuustuotanto myös kysyy enemmän polttoainetta. Varsin merkitsevä on se positiivinen tekijä, että sähkölaitosten tarvitsema polttoainemäärä tulee parantuneen vesitilanteen takia olemaan vähäinen. Jos jatkamme polttoainekamppailua samalla tarmolla ja ripeydellä kuin tähän asti ja kuljetuskysymys saadaan järjestetyksi, on meillä kaikki mahdollisuudet turvata niin teollisuudelle kuin yksityisille kuluttajillekin ensi talven tarpeellinen polttoaine.

Tärkein kaikista tuotannon aloista tällä kertaa epäilemättä on maataloustuotanto, sillä siitähän kestävyys- ja toimintamahdollisuutemme oleellisimmin ja välttämättä riippuvat. Alkukesästä näyttivät satotoiveet aika-ajoin suorastaan loistavilta. Epäedulliset sääsuhteet ovat kesän mittaan kuitenkin pakottaneet meitä useamman kerran tarkistamaan käsityksiämme tässä suhteessa, niin että maanviljelijöillä monin paikoin tällä hetkellä on varsin synkkä kuva työnsä tuloksista. Kokonaisuutena ottaen tilannetta ei kuitenkaan voi sanoa huonoksi. Heinäsato on varsin runsas ja se saatiin lopulta korjatuksi suhteellisen hyvässä kunnossa. Heinäsato edustaa normaalioloissa lähes kolmattaosaa kokonaissadosta, ja tämän vuoden sato oli varsinkin määrään nähden huomattavasti edellisten vuosien satoa parempi. Kun laiduntilanne on ollut hyvä, maidontuotanto on kasvanut ja kasvaa hyvän rehusadon ansiosta edellisten vuosien tuotantoon verraten jatkuvasti. Ruissato näyttää tulleen viime vuotista heikompi, eräin seuduin hyvinkin heikko sekä määrältään että laadultaan, eikä myöskään kevätevehnästä tulle yhtä suurta satoa kuin viime vuonna. Sen sijaan arvioidaan syysvehnän sato viimevuotista paremmaksi. Myös ohrasato on viimevuotista parempi. Sitävastoin kaurasato, joka normaalioloissa edustaa noin viidettäosaa kokonaissadosta, näyttää sittenkin viimevuotista heikommalta. Vaikeinta on tällä hetkellä sanoa jotakin perunasadosta. Se ehkä muodostuisi viimevuotisen veroiseksi, ellei rutto olisi viime aikoina kosteiden säiden ansiosta päässyt niin pelottavaan vauhtiin, kuin on tapahtunut. Kun perunan viljelyala on noin 15,000 ha viimevuotista suurempi, on kuitenkin vielä toiveita, että perunaakin kaikesta huolimatta saadaan riittävästi. Huolimatta niistä pettymyksistä, mitä viljelijöillä parhaillaan korjattavan sadon suhteen on ollut, muodostuneeseen se hyvän heinäsadon ansiosta kuitenkin rehuhyökkömmäärältään viime vuoden satoa suuremmaksi ja taannee viimevuotisen veroiset elämisen mahdollisuudet ensi talveksi.

Oman satomme lisäksi tarvitsemme ulkomaista apua suunnilleen yhtä paljon kuin päättyneenä kulutuskautenakin. Tämän saamiseksi on ryhdytty samanlaisiin toimenpiteisiin kuin edellisinäkin vuosina. Saksa on meille myöntänyt siirtymäkautta varten 60,000 tonnin ennakon ensivuoden viljaerästä. Romaniasta on jo päätetty ostaa 5,000 tonnia vehnää ja enemmän voitaneen saada, kunhan vain löydetään sopiva muoto luotto-suhteiden järjestelylle. Myös Unkari on halukas myymään meille vehnää. Lokakuussa alkavat Saksan kanssa tavanmukaiset syysneuvottelut, joissa lopullisesti päätetään ensi talven viljatoimituksista. Huomioon ottaen Euroopan hyvän sadon voitaneen viljahuoltoamme käytännöllisesti katsoen pitää turvattuna. Kuitenkaan kuljetusvaikeuksista ja muista sota-ajan vaaroista välttymisestä ei koskaan ole takeita, ennenkuin vilja on saatu maahan.

Mainitsin jo maidontuotannon jatkuvasta lisääntymisestä. Tämä on

lohdullista erityisesti ravintorasvatilannetta ajatellen. Ravintorasvojen kulutus on vielä huomattavasti suurempi kuin kotimainen tuotanto, mutta kun meillä on aikaisempaan verraten melkoiset varastot ja kun Tanskasta olemme äskettäin saaneet 2,000 tonnia voita, josta määrästä pääosa on jo saapunut maahan, on voitu ryhtyä tilapäiseen voionnoksen suurentamiseen. Jo elokuussa jaettiin kuluttajille 1/2 kg:n ylimääräinen voionnoksen. Tässä kuussa on tarkoitus jakaa niinkään 1/2 kg. Jos voitaisiin tänä vuonna jakaa vielä kolmas lisäannos, on syytä uskoa, että voionnoksen salakauppa kävisi kannattamattomaksi, mistä taas seuraisi, että lailliseen kulutukseen tulisi siksi paljon enemmän maitoa, että voitaisiin ajatella voionnoksen pysyvää suurentamista. Tämä ei olisi tärkeätä yksin ravitsemustilanteen kannalta. Se vaikuttaisi laajalti muillakin aloilla aina hinta- ja palkkasäänöstelyä myöten. On nimittäin selvää, että näillä säännöstelyn aloilla on pahinta haittaa tuottanut se, etteivät lailliset ravintoannokset ole olleet niin suuret kuin kohtuudella olisi voitu vaatia.

Niinkuin edellä mainitsin, ovat Saksa ja Tanska jo alkavaa kulutus-kautta varten antaneet meille merkittävää elintarvikeapua. Eräiden muiden maiden taholta meillä niinkään on toiveita saada jatkuvaa myöti-mielisyyttä osaksemme. Näin ollen voimme pitää tilannetta elintarvikehuollon alalla niin turvallisenä, kuin nykyisissä oloissa voidaan odottaa. Viime talvikausi oli huollollisesti huomattavasti parempi edeltäjänsä. Ellei tapahdu perunasadon kohtalokasta vähenemistä tai jotakin siihen verrattavaa onnettomuutta, meillä on mahdollisuudet suoriutua ensi talvesta yhtä hyvin kuin edellisestä. Nykyisessä tilanteesta tämä on lohdullista todeta. On kuitenkin korostettava, että kaiken edellytyksenä on myös tuonnin jatkuminen entisessä laajuudessa.

Maataloustuotannon samoinkuin muunkin tuotannon ylläpitämistä tarpeellisissa mitassa on vaikeuttanut työvoiman puute. Työvelvollisuuskin säännösten sekä vapaaehtoisen kansalaistoiminnan avulla on kuitenkin voitu päästä siihen, että välttämättömät työt on saatu suoritetuiksi ja että erikoisesti maataloustuotanto ei ole joutunut vaikeasta tilanteesta vakavammin kärsimään. Tässä yhteydessä on mainittava, että maataloustyövoima on saanut tervetullutta lisää Inkerin suomalaisista, joita tämän vuoden aikana on siirretty Suomeen. Valmistavien toimenpiteiden jälkeen siirto alkoi tämän vuoden maaliskuussa, jolloin ensimmäinen inkeriläisiä kuljettava laiva saapui maahan. Elokuun loppuun mennessä oli maahan saapunut yhteensä 19,567 inkeriläistä. Näistä miehiä 3,825, naisia 8,691 ja alle 16-vuotiaita 7,051. Siirto on koskenut ainoastaan sellaisia inkeriläisiä, jotka vapaaehtoisesti ovat halunneet tulla Suomeen, ja perheet on siirretty kokonaisuudessaan.

Pääosa inkeriläisistä on sijoitettu maataloustyöhön. Tällä hetkellä on heitä karanteeni- ja sijoitusleireissä vielä noin 3,200, työhön on sijoitettu noin 14,900 ja huoltoavustusten varassa on noin 1,450. Työhön sijoite-

tuista on noin 14,000 maatalouden palveluksessa. Näihin lukuihin sisältyvät myös perheisiin kuuluvat lapset. Saatu kokemus osoittaa, että inkeriläiset ovat ahkeraa väkeä ja että he hyvin sopeutuvat muun väestön kanssa. Itsekin he, aniharvoja poikkeuksia lukuunottamatta, ovat Suomen oloihin tyytyväisiä. On ilahduttavaa todeta, että maamme on voinut tarjota kodin ja toimeentulon näille kovia kokeneille suomalaisille.

Mainitsin edellä eräitä lukuja teollisuustuotannon edullisesta kehityksestä. Tiedot ulkomaankaupan kehityksestä vuoden seitsemänä ensimmäisenä kuukautena osoittavat samaa suuntaa. Tammi—heinäkuun tuonti oli noin 7,675 milj. markkaa eli noin 19 % suurempi kuin viime vuoden vastaavana aikana. Vienti oli noin 4,520 milj. mk eli noin 76 % suurempi kuin viime vuoden tammi—heinäkuussa. Epäsuhde viennin ja tuonnin välillä on siis tasoittumassa. Vienti on kasvanut huomattavasti enemmän kuin tuonti. Vaikka otammekin huomioon, että näihin numeroihin sisältyy yksinomaan n.s. siviilituonti ja että viennin nousu huomattavalta osalta on aiheutunut vientihintojen noususta, voimme mielihyvin panna merkille kehityksen positiivisen suunnan. Näistä lukuisista vaikeuksista huolimatta, joita raaka-ainepula, tarveaineiden ja työvoiman puute tuo mukanaan, on vientimme kyennyt saavuttamaan tällaisia tuloksia. Viime kuukausina tarkistettaviksi joutuneet kauppasopimukset suurin piirtein on onnistuttu uusimaan jokseenkin entisiin ehdoin. Tärkein kauppatuttavamme on jatkuvasti Saksa, jonka kanssa yli 70 % ulkomaankaupastamme tapahtuu. Toisella sijalla on ollut Tanska, kolmannella Ruotsi ja neljänellä Italia. Vain yhteensä noin 10 % kaupastamme jää tässä mainitsemattomille maille.

Mitä valtiotaloutteen tulee, valtion menot on viime aikoina voitu peittää varsinaisilla tuloilla ja lainoilla. Tällä hetkellä valtion vekselivelka Suomen Pankkiin on 14,5 miljardia, kun se vuoden alussa oli 60 milj. mk suurempi. Myös setelistön määrä on alentunut. Maaliskuun lopulla oli setelistö 10,2 miljardia markkaa ja saavutti huipun 10,4 miljardia huhtikuussa. Lukuunottamatta heinäkuussa tapahtunutta vähäistä nousua setelistö jatkuvasti on vähentynyt ja oli elokuun kolmannen viikon lopussa vähän yli 9 miljardia.

Valtion lainamahdollisuuksia ja siten sen raha-asiaain hoitamista on helpottanut rahalaitosten säästötilien jatkuva lisääntyminen. Yleisön talletukset rahalaitoksissa olivat heinäkuun lopulla lähes 26 miljardia eli lähes 4,4 miljardia suuremmat kuin vuoden alussa. Mainittakoon, että talletukset ovat kuluvana vuonna kasvaneet rahalaitoksissa noin kaksi kertaa niin nopeasti kuin vuonna 1942. Viime vuonna olivat talletukset vuoden alusta heinäkuun loppuun lisääntyneet noin 2,2 miljardilla. Samalla kun talletuslaitoksiin sijoitetut varat ovat kasvaneet, on valtiolainain sijoittaminen ollut helpompi. Tänä vuonna on elokuun 21 päivään mennessä myyty valtion obligatioita noin 3,5 miljardilla markalla, kun viime vuonna

3. 9. 1943

oli vastaavana aikana sijoitettu valtion lainoja vain noin 3 miljardin arvosta. Sitäpaitsi on yleisön ostovoimaa sidottu myymällä noin 100 milj. markalla Enso-Gutzeitin osakkeita.

Tulojen kasvamisen ja lainansaannin lisääntymisen rinnalla on valtiotalouden hoitoa helpottavana tekijänä mainittava, että puolustusmenot eivät ole kasvaneet ja että valtion kokonaismenot siitä syystä ovat olleet arvioiden mukaiset. Valtiovarainministeri on aikaisemmin eduskunnalle ilmoittanut, että hänen arvioittensa mukaan tulevat puolustusmenot tänä vuonna olemaan 18—19 miljardia. Tämän arvion voi edelleenkin katsoa pitävän paikkansa.

Kahtena edellisenä vuotena on valtiovelkamme kasvanut noin 10 miljardilla markalla vuodessa. Tähän olemme varustautuneet kuluvanakin vuonna. Vuoden alussa valtiovelka oli noin 36,5 miljardia ja puolivälissä noin 42,5 miljardia. Tällä haavaa se on noin 44 miljardia.

Kun eduskunta kesällä hyväksyi joukon finanssipoliittisia toimenpiteitä, jotka kuluvana vuonna huomattavasti lisäävät valtion tuloja, ei valtion menojen peittäminen valtion tuloilla ja todellisilla lainoilla tuotane kuluvan vuoden aikana vaikeuksia. Todennäköistä siis on, että setelirahoitukseen ei kuluvana vuonna tarvitse turvautua. Jos setelistö voidaan pitää nykyisellään, voidaan myös luottamus rahamme arvoon säilyttää.

Markan arvoa uhkaa kuitenkin vaara myös toiselta taholta. Setelirahoituksen karttamisen rinnalla on hinta- ja palkkasäännöstely tärkeä tekijä rahan arvon turvaamisessa. Viime syksynä tehdyillä päätöksillä voitiin hintasäännöstelylle luoda pohja, joka kesti kesään asti. Oli valitettavaa, että loppukesästä ei eräitä hintojen korotuksia voitu välttää siinä mittakaavassa kuin olisi ollut markan arvoa ajatellen tärkeitä. Asia ei silloin ollut autettavissa, mutta uuden vähän korkeamman tason vakaannuttaminen alkavaa kulutuskautta varten ei ole mahdollisuuksiemme ulkopuolella. Tässä suhteessa onkin hallituksen taholla jo ryhdytty valmistaviin toimenpiteisiin ja toivoo hallitus näissä pyrkimyksissään saavansa osakseen kaikkien kansalaispiirien tuen. Hinta- ja palkkatason vakiinnuttamiseen hallitus tulee kiinnittämään tarkkaa huomiota.

Edellä oleva katsaus osoittaa sisäisen tilanteemme kolmantena sota-vuotena sekä siitä johtuvan kestokykymme. Eräillä aloilla on kieltämättä havaittavissa entistä suurempia vaikeuksia, mutta kokonaisuudessaan taloutemme on osoittanut voivansa kantaa sodan sille asettamat vaatimukset. Jotta asemastamme nykyhetkellä saataisiin kaikinpuolinen kuva, on edellä esitetty katsaus taloudelliseen tilanteeseen ollut tarpeellinen. Siten tulee kokonaiskuva täydellisemmäksi.

Mutta ennen kaikkea on mielenkiintomme kohteena kysymys ulkopolitiitisesta asemastamme ja sodastamme poliittisena tosiasiana.

Suurvaltain välinen sota jatkuu edelleen entistä kiihkeämpänä, ja maailma on joutunut näkemään taisteluja, jotka valtavuudessa ylittävät

kaiken, mitä vaiherikkaat sotavuodet tähän mennessä ovat tarjonneet. Tosin on eräissä sotaa käyvissä maissa ilmennyt sotaväsymyksen ja välittömän rauhankaipuun merkkejä, mutta niillä tahoilla, joilla on suurvaltain välisen kamppailun painopiste, ei vielä ole ilmennyt oireita, joista voisi päätellä sodan loppumisen läheisessä tulevaisuudessa olevan odotettavissa. Vaikka Suomi ei ole sekaantunut suurvaltain välisiin ristiriitoihin ja vaikka sen käymä sota on sen omaa sotaa maan vapauden ja itsenäisyyden puolesta, ei suursodan lopputulos kuitenkaan luonnollisesti voi olla vaikuttamatta Suomen asemaan. Ne periaatteet, joille suurvaltain välinen rauha, sitten kun se tehdään, tulee rakennettavaksi, vaikuttavat epäilemättä syvästi kaikkien pienten kansojen asemaan ja elämänmahdollisuuksiin. Sen vuoksi Suomen kansa hartaasti toivoo, että suurvaltain välinen sota päättyisi sellaiseen rauhaan, joka rakentuu kestäville oikeusperiaatteille ja jonka varassa pienet kansat voivat turvallisina elää itsenäistä ja vapaata elämää.

Ensi sijassa kohdistuvat ajatuksemme omaan puolustussotaamme, jota me käymme ilman mitään poliittisia sopimuksia minkään muun sotaikäyvän vallan kanssa. Olemme tulleet saksalaisten aseveljiksi sen johdosta, että Saksa käy sotaa samaa valtaa vastaan, joka teki meitä vastaan hyökkäyksen. Mutta Saksallekaan emme ole tehneet sodan käymisestä sitoumuksia, vaan antaa Saksan ja Suomen välisille suhteille leimansa se tosiasiallinen asiointila, että molemmilla mailla on yhteinen vihollinen. Suomi ei ole joutunut tähän sotaan halusta rikkoa rauhaa, jota Suomen kansa aina on pitänyt ja edelleen pitää yhtenä korkeimmista arvoista, vaan yksinkertaisesti siitä syystä, että kansamme siihen pakotettiin. Ellei maattamme vastaan olisi hyökätty, Suomi ei kävisi tätä sotaa, vaan olisi hallitus varmasti tehnyt kaiken voitavansa pysyttääkseen meidät sodan ulkopuolella, niinkuin pyrkimyksemme oli jo silloin, kun suurvaltain välinen kamppailu alkoi. Pakotettuna puolustautumaan Suomen on täytynyt sitä käydä suojellakseen pitkää itärajaansa ja taatakseen turvallisuutensa. Se, että vastoin tahtoamme olemme maailman palon sattuessa joutuneet sodan runneltaviksi, on seurauksena Suomen maantieteellisestä asemasta ja Neuvostoliiton epäluuloisesta suhtautumisesta maahamme. Olemmehan nähneet, miten käy eräät muut pienet valtiot, jotka rajoittuvat sotaa käyviin maihin tai joiden alue muuten on strategisesti tärkeä, ovat joutuneet sodan piiriin siitä huolimatta, etteivät ne mitään ole siinä määrin halunneet kuin pysyä puolueettomina. Se, että yksi Pohjolan valtioista on voinut pysyä puolueettomana, ei ole todistus päinvastaiseen suuntaan, sillä sen maantieteellinen asema on erikoislaatuinen ja varsinkin meidän asemaamme verrattuna suuresti edullisempi. Maantieteellisestä asemastamme johtuvat seikat tulevat omista toimenpiteistämme riippumatta epäilemättä vaikeuttamaan asemaamme koko sen ajan kuin suurvaltain sotaa kestää.

Siinä määrin kuin nykyiset olosuhteet sallivat, Suomi haluaa olla ystä-

3. 9. 1943

välisissä suhteissa kaikkien kansojen kanssa. Nykyinen hallitus on tehnyt voitavansa sellaisten suhteiden ylläpitämiseksi kaikkiin niihin valtioihin, joiden kanssa välimme nykyisessä ristiriitojen maailmassa ovat säilyneet hyvinä ja normaalina. Hallitus on selvillä siitäkin, että normaalin olotila Suomen ja sen itäisen naapurinkin välisissä suhteissa olisi rauha ja keskinäinen hyvä tahto, mutta meistä ei ole riippunut, ettei tätä itsesäännön oikeata periaatetta ole voitu soveltaa. Valittaen niinkään on todettava, että Iso-Britannia 6 päivänä joulukuuta 1941 julisti meille sodan. Siitä lähtien on sotatila muodollisesti vallinnut Suomen ja Ison-Britannian välillä, mikä ei suinkaan vastaa Suomen kansan tahtoa. Me emme kaikesta huolimatta voi nähdä Ison-Britannian valtakunnassa vihollistamme eikä Suomen kansa myöskään tunne sitä kohtaan minkäänlaista vihamielisyyttä. Englannin sodanjulistuksesta on johtunut, että eräät sen imperiumiin kuuluvat maat sekä eräät sen läheiset liittolaiset ovat niinkään selittäneet olevansa sodassa maatamme vastaan. Näitä poikkeuksia lukuunottamatta on meillä edelleen eri maihin normaaliset suhteet. Suomi on täten ystävällisissä suhteissa lähes viiteenkymmeneen maailman valtioon.

Hyvien suhteiden säilyttämistä Saksaan hallitus pitää erittäin tärkeänä. Tämän voimakkaan sotilasvallan meille nykyisessä puolustustaitelussamme antama tuki on ollut ratkaisevaa laatua samoin kuin se elintarvikeapu, jonka säännöllisesti olemme Saksasta saaneet ja edelleen saamme, on kansamme huoltamiselle välttämätön. Saksa on myös ainoa maa, joka nykyisin voi tuotteitamme laajassa mitassa ostaa. Aseveljeys on laskeutunut otollisen perustan näiden kahden kansan välisten suhteiden säilyttämiseksi tulevaisuudessakin läheisinä ja ystävällisinä. Suomi tahtoo aina elää ystävydessä Saksan kansan kanssa, johon sitä liittävät vuosisataiset kulttuuri- ja kauppayhteydet sekä maantieteellinen asema Itämeren rannalla. Kevään ja alkukesän kuluessa eräät kysymykset aiheuttivat Saksan ja Suomen välillä keskustelua, mutta ne on sittemmin saatettu pois päiväjärjestyksestä.

Hallitus on niinä kuukausina, joina se tähän mennessä on toiminut, pyrkinyt lujittamaan ja syventämään suhteita lähimpään läntiseen naapurimme Ruotsiin. Suomessa on aina ymmärretty, että se maa, johon Suomen liittää 700-vuotinen yhteinen historia ja jonka kanssa me yhdessä olemme kehittäneet vapaan pohjoismaisen valtio- ja yhteiskuntajärjestyksemme, luonnollisilla perusteilla on oleva meille myös poliittisesti mahdollisimman läheinen. Se pohjoismainen suuntaus, jonka periaatteet eduskunta v. 1935 hallituksen esityksestä hyväksyi, tarkoitti poliittista yhteistyötä ensi sijassa juuri Ruotsin kanssa. Koskaan näiden kahden veljesmaan välinen läheisyys ei ole saanut voimakkaampaa ilmaisua kuin talvisodan päivinä, jolloin Ruotsissa syntyi todellinen kansanliike Suomen hyväksi. Tosin Suomessa silloin monet odottivat aktiivista puuttumista taisteluun, mutta nyttemmin on meidänkin maassamme yhä

enemmän selkeytynyt käsitys siitä, mikä merkitys saattaa olla sillä seikalla, että Ruotsi on kyennyt säilyttämään puolueettomuutensa ja ylläpitämään hyvät välit kaikkiin taisteleviin suurvaltoihin. Nyt käymämme sodan aikana on Ruotsista annettu meille moninaista ja suurta apua, mistä olemme kiitollisia. Se huomio, jota Ruotsin sanomalehdistössä on meihin kohdistettu, ei aina ole käynyt meidän mielemme mukaan, mutta se on kaikissa tapauksissa todistuksena siitä suuresta mielenkiinnosta, jolla Suomen kohtalo läntisessä naapurimaassa seurataan. Ani harvoja poikkeuksia lukuunottamatta Ruotsin lehdistössä puhuu vilpitön myötämielisyys maatumme kohtaan. Suhteiden jatkuvalle lujittamiselle on siten olemassa mitä luonnollisin perusta, jolle voidaan pysyvästi rakentaa. Hallitus pyrkii kehittämään suhteemme Ruotsiin yhä luottamuksellisemmiksi.

Kysymys suhteista Ruotsiin laajentuu helposti yhteispohjoismaiseksi kysymykseksi. Suomi kuuluu ja haluaa kuulua pohjoismaihin sekä ilmaisee periaatteessa varauksettomasti myönteisen kantansa kysymykseen pohjoismaisesta yhteistyöstä. Tanskaa, joka sotavuosina on tullut Suomea yhä lähemmäksi, pidämme veljesmaana, jonka kohtalo ei voi olla meille yhden tekevä, samoin kuin Norjaa, jonka kansan raskaita vaiheita kansamme seuraa suurella osanotolla. Mutta yhtä selvänä kuin Suomen hallitus pitääkin pohjoismaiden yhteyttä sekä periaatteessa että käytännössä, yhtä vaikea on nykyisissä oloissa virallisesti tehdä mitään tämän kannan soveltamiseksi. Näin ollen voidaan yhtyä käsitykseen, jonka Ruotsin pääministeri on tänä kesänä pitämässään puheessa ilmaissut sanoessaan, ettei vielä ole edellytyksiä virallisen, pohjoismaisten kysymysten ratkaisua koskevan ohjelman esittämiseen. Saman käsityksen on Ruotsin ulkoministeri lausunut samoihin aikoihin eräässä haastattelussa korostaessaan mielipiteenään, että nykyinen ajankohta on erittäin sopiva itse pohjoismaisen ajatuksen syventämiseen ja sen juurruttamiseen yleisön tietoisuuteen, mutta ei yhteistyön yksityiskohtien ja muotojen käsittelemiseen.

Edelleen haluan käsitellä suhteitamme Pohjois-Amerikan Yhdysvaltoihin, koska nämä suhteet ovat viime kuukausina kiinnittäneet erikoista huomiota. Välimme tähän lännen mahtavaan suurvalttaan ovat vanhaan ja perinnäisesti olleet hyvät. Suomen kansa on Yhdysvalloissa aina nähnyt voimakkaan tuen niille vapauden aatteille, jotka meitäkin omassa rajoitetussa elämänpöyrissämme ovat elähdyttäneet. Yhdysvalloissa ovat sadattuhannet suomalaiset löytäneet uudet asuinsijat silti kadottamatta yhteyttä vanhaan kotimaahan, mikä seikka puolestaan on tuonut kaukaiset Yhdysvallat meitä lähemmäksi. Emme myöskään ole unohtaneet sitä apua, jota Yhdysvalloilta saimme edellisen maailmansodan jälkeen, emmekä sitä tukea, joka meille sieltä annettiin talvisodan kohtalokkaina päivinä. Emme koskaan olisi voineet pitää mahdollisena, että Yhdysvallat ja Suomen välille voisi syntyä erimielisyyksiä tai väärinkäsityksiä.

3.9.1943

Suhteisiin aiheutti odottamattoman, epäedullisen muutoksen se, että sen jälkeen kuin olimme joutuneet toiseen puolustusotaamme, Yhdysvallat tuli Neuvostoliiton liittolaisiksi ja että Saksa, joka käy sotaa samaa vihollista vastaan kuin me, joutui sotaan Yhdysvaltojen kanssa. Siitä on johtunut, että Yhdysvaltain asenne Suomea kohtaan on kylmennyt. Yhdysvaltain varsinainen lähettiläs poistui kotimaahansa, maittemme väliset konsulaarisuhteet katkesivat ja molempien maiden toisessa maassa harjoittama yleisölle tarkoitettu tiedotustoiminta lopetettiin. Vihdoin jouduttiin tämän vuoden huhtikuussa siihen, että Yhdysvaltain lähetystön henkilökunnan huomattavin osa poistui Suomesta asuinmaastaan yksistään jäädessä maahamme. Kun Yhdysvalloilla täten ei enää ollut sotilasasiamiestä Suomessa, on Suomea kehoitettu kutsumaan pois sotilasasiamiehensä Yhdysvalloista, mikä onkin tapahtunut. Kaikki tämä on aiheutunut yksistään siitä, että Suomi käy sotaa samaa valtaa vastaan kuin Saksa, joka on Yhdysvaltain vihollinen. Tästä tosiasiasta johtuu, ettei meillä ole ollut keinoja estää edellä viitattua suhteiden epäedullista kehitystä, niin valitettavana kuin pidämmekin sitä, että suhteemme Yhdysvaltoihin eivät ole niin hyvät kuin niiden tulisi perinteiden ja Suomen kansan asenteen perusteella olla. Mitä hallitukseen tulee, se on valmis tekemään kaikkensa, jotta Yhdysvaltain ja Suomen suhteet palautuisivat yhtä ystävällisiksi ja luottamuksellisiksi kuin ne aikaisemmin aina ovat olleet. Siinä suhteessa hallitus on tähänkin mennessä tehnyt voitavansa. Ilahduttavana ilmiönä voidaan mainita, että vastoin meidän tahtoaamme tapahtuneesta virallisten suhteiden kylmenemisestä huolimatta on Yhdysvaltain arvovaltaisissa sanomalehdissä viime aikoinakin ollut maallemme myötätuntoisia kirjoituksia, joissa myönnetään asemamme erikoislaatuisuus ja siitä johtuva vaikeus.

Vielä tahdon erikseen mainita suhteemme paavinistuimeen. Suomen kansa on kiitollisena pannut merkille ne meitä kohtaan lämmintä myötätuntoa henkivät sanat, jotka paavi esitti ottaessaan vastaan Suomen uuden lähettilään. Esiintyessään moraalisten arvojen ja pienten kansojen oikeuden puoltajana, paavi lausuu sellaista, joka meidän kovia kokeneessa kansassamme saa varauksetonta vastakaikua. Suomen kansa toivoo, että paavi ainoalaatuisella arvovallallaan onnistuisi ponnistuksissaan kansainvälisen oikeustilan palauttamiseksi sodanjälkeiseen maailmaan.

En ole tässä erikseen maininnut kaikkia niitä lähes 50 valtiota, joiden kanssa olemme ystävällisissä suhteissa. Usean Euroopan valtion kanssa olemme solmineet tärkeitä kaupallisia sopimuksia, jotka tekevät meille mahdolliseksi nykyisissäkin oloissa saada kipeästi tarvitsemiamme tavaroita sekä toimittaa näihin maihin omia vientituotteitamme.

Toistaiseksi suurvaltain sota yhä jatkuu ja näyttää saavan entistäkin raivokkaampia ja väkivaltaisempia muotoja. Sen jatkuessa Suomi käy edelleen puolustusotaansa, jonka suurvallat mielellään haluaisivat kietoa

omaan jättiläiskamppailuunsa, mutta jonka olemme kyenneet pitämään siitä erillään. Suomi tuntee rajoituksensa, se ei voi vaikuttaa suurvaltasodan tulokseen eikä sillä ole vähintäkään halua sekaantua suurten väliin riitakysymyksiin. Mikäli meistä olisi riippunut, olisimme tahtoneet rauhassa elää sillä alueella, joka meille historian oikeudella kuuluu. Mutta emme saaneet häiritsemättä elää levollista elämäämme, vaan väkivaltaiset myrskytuulet, jotka alkoivat maailmassa puhaltaa, tarttuivat meihin, meidän kimppuumme hyökättiin ja meidän oli pakko puolustautua. Puolustustaistelumme toinen vaihe ei ole vielä päättynyt. Meidän kanssamme ei ole havaittavissa sotaväsymystä, mutta epäilemättä kaikki ottaisivat ilomielin vastaan rauhan, jos se olisi saatavissa. Mutta ei missään tapauksessa minkäläistä rauhaa hyvänsä, vaan ainoastaan sellaisen, joka takaa kansallemme vapauden ja turvallisuuden. Sanaa rauha ei sen vuoksi voida lainkaan lausua irrallaan sanoista vapaus ja turvallisuus. Ovatko kaikki nämä kolme päämäärää tällä haavaa saavutettavissa? Ainakaan se ei ole niin helppoa kuin eräät ulkopuoliset luulevat. Puhumatta ensinkään muista esteistä, jotka ovat rauhan tekemisen tiellä, on huomattava, että rauhan tehdessämme meidän olisi luovuttava sellaisesta, joka nyt muodostaa olennaisen osan turvallisuusrakennelmaamme. Asemamme jäisi siitä syystä sängen vaaralliseksi koko siksi ajaksi, jonka suurvaltain välistä sotaa vielä kestää. Vasta kansainvälisen oikeustilan lopullinen palauttaminen poistaisi nämä vaaramomentit. Ei siis olisi lainkaan mahdollonta, että vaikka Suomi voisikin hetkellisesti irtautua sodasta, sen olisi suurvaltasodan jatkuessa uudelleen tartuttava aseisiin suojellakseen puolueettomuuttaan. Sitäpaitsi vaikeuttaisi rauhan tekemistä, muuta mainitsemattakaan, se että pitkän itärajamme pohjoisinta osaa puolustavat saksalaiset joukot. Lopuksi emme ole saaneet minkäänlaisia viittauksia Neuvostoliiton aikomuksista, joten meillä ei ole mitään tietoa siitä, olisiko Neuvostoliitto halukas tekemään rauhan sellaisin ehdoin, jotka takaisivat meille turvallisuuden, sekä olisiko se valmis kunnioittamaan meidän oikeuttamme elää vapaina ja riippumattomina siinä maassa, jonka esisämme vuosituhansia sitten ovat asuttaneet ja jossa koskaan ei ole asunut muita kuin meidän kansaamme. On näet syytä toistamiseen korostaa, että rauha ilman vapautta ja turvallisuutta on vaarallisempi kuin sota.

Suomen kansa ei käy puolustussotaansa sodan vuoksi itsetarkoituksena, vaan turvataksaan olemassaolonsa, saavuttaakseen turvallisen rauhan. Hallitus tuleekin tarkoin pitämään silmällä kaikkia mahdollisuuksia, jotka voivat avautua maallemme hyväksyttävän ja turvallisen rauhan saavuttamiseen. Hallitus ei suinkaan ole ollut toimettona eikä vastedeskään aio passiivisena katsella maailmantapahtumien kehitystä, vaan ryhtyy kaikkiin niihin toimenpiteisiin, jotka kulloinkin tilanne vaatii. Se ei kumminkaan voi ilmoittaa, mitä se yksityistapauksissa tekee tai jättää tekemättä, vaan toivoo, että eduskunta luottaa sen tahtoon ja ky-

3.9.1943

kyyn löytää kussakin tilanteessa tarkoituksenmukaiset poliittiset ratkaisut. Rauhaa ja rauhan mahdollisuuksia on sotaa käyvässä maassa asian luonnosta mukaisesti käsiteltävä mahdollisimman suljetussa piirissä. Muuten vahingoitetaan sitä asiaa, jota keskustelulla luullaan edistettävän. Nünpää se toimenpide, johon eräiden kansalaisten taholta sotaamme koskevassa arkaluontoisessa kysymyksessä ryhdyttiin ja joka on aiheuttanut laajan keskustelun sekä koti- että varsinkin ulkomailla, ei ole suinkaan hyödyttänyt maataamme, vaan päinvastoin vaikeuttanut muutenkin vaikeaa asemaamme. Kaikkien meidän, niin taistelevan armeijan ja koririntaman kuin hallituksen ja eduskunnan toiminnan päämääränä on turvallinen rauha. Mutta sen saavuttaaksemme vaaditaan meiltä ennenkaikkea lujuttamista ja tyyneyttä. Tähänastisten suurten uhriemme merkitys voi joutua riippuvaiseksi siitä, kuinka harkitusti ja maltillisesti kykenemme kriittisessä vaiheessa toimimaan. Ennenkaikkea tarvitaan myös yksimielisyyttä, joka nyt on yhtä välttämätön kuin talvisodankin päivinä. Ainoastaan vankkumattomassa yhteisrintamassa seisten Suomen kansa voi voittaa ne suuret vaikeudet, jotka sitä sen tiellä kohtaavat. Suomen kansa on varmasti osoittautuva sen maineen arvoiseksi, jonka se rehellisenä, oikeuksiansa puolesta horjumattomasti taistelevana, mutta pohjaltaan rauhaa rakastavana ja tosiasioihin lujasti pohjautuvana kansana on maailman silmien edessä saavuttanut.

Hallitus odottaa, että eduskunta tämän tiedonannon kuultuaan hyväksyy yksinkertaisen päiväjärjestyksen siirtymisen.

P u h e m i e s : Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n mukaan on asia pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pantaisiin pöydälle eduskunnan seuraavaan täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia p a n n a a n p ö y d ä l l e eduskunnan seuraavaan täysistuntoon.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 11,32.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

E. H. I. Tammio.

PERJANTAINA 3 P. SYYSKUUTA 1943

Kello 13.

Päiväjärjestys.

Ilmoituksia:

Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään:

Valtioneuvoston tiedonanto nykyisestä poliittisesta tilanteesta

Puhetta johtaa puhemies H a k k i l a .

Nimenhuudon asemesta merkitään läsnäoleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä lisäksi edustajat Estlander ja Frietsch.

Valtioneuvoston tiedonanto nykyisestä poliittisesta tilanteesta.

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään valtioneuvoston tiedonanto nykyisestä poliittisesta tilanteesta. Sitten kun keskustelu asiasta on julistettu päättyneeksi, esitän eduskunnan hyväksyttäväksi sen päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodon, joka on säädetty valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 1 momentissa. Niiden, jotka eivät hyväksy tällaista yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä, tulee valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 2 momentin mukaan keskustelun kuluessa tehdä ehdotuksensa joko asian valiokuntaan lähettamisestä taikka perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen hyväksymisestä. Jos halutaan tehdä työjärjestyksen 52 §:n 2 momentissa edellytetty ehdotus päätöksen teon siirtämisestä, on sellainenkin ehdotus tehtävä ennen, kuin keskustelu on julistettu päättyneeksi.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. R e i n i k a i n e n : Herra puhemies! — Se tiedonanto, jonka herra pääministeri eduskunnalle antoi, oli mielenkiintoinen asiakirja. Herra pääministeri selosti laajasti maamme taloudellista tilaa ja sisäpoliittisia oloja. On tyydytyksellä pantava merkille se verraten valoisa käsitys, mikä hallituksella on tässä suhteessa. Että maamme lähes neljän sotavuoden jälkeen voi hoitaa kotoiset asiansa siksikin hankauksetta, kuten esityksestä kävi selville, todistaa sisäisten olojemme olevan terveellä pohjalla. Taloudelliset olot ovat sodan koettelemuksista huolimatta voineet pysyä suhteellisen tyydyttävinä, sekä luottavainen mieliala on

3.9.1943

lukuunottamatta. Toivoaksemme tämä hermosodan vaikutus jää edelleen täysin merkityksettömäksi. — Tärkeätä on myös työskentelymme taloudellista pulanvaikutusta vastaan kaikin keinoin, koska neuvottomuus ja levottomuus ovat tässäkin pahimmat vihollisemme.

Herra pääministeri esitti paljon virallisen tilaston numeroita taloudellisesta elämästämme, tehden niiden perusteella niiden edellyttämiä toteamuksia. Niiden suhteen ei ole meillä tilaisuutta laajempaan keskusteluun, koska selonteon tärkeys on haluttu pitää, ja on syytäkin, ulkopoliittisella ja sotilaspoliittisella puolella. Eräitä merkintöjä on kuitenkin aihetta tehdä. Niinpä herra pääministerin käsitys polttoainetilanteestamme tuntui liaksi toiveikkaalta. Toivottavasti emme joudu kärsimään kuitenkaan kylmiä pettymyksiä. Joka tapauksessa on hallituksella aihetta seurata tässäkin tarkoin tilanteen kehitystä. Tiedot elintarvikeavusta Saksasta ja Tanskasta ovat lohdullisia, joskaan eivät vielä lopullisia, koska tavara ei ole kotona, vaan osittain vaikean matkan takana, osittain epävarman poliittisen tilan muodostaman lukon takana. — Ulkomaankaupan yhteydessä odotimme saavamme hallitukselta viittauksia niistä yksityiskohtaisista toimenpiteistä, joita se on suunnitellut tärkeän vientikaupan hoitamiseksi, koska siitä riippuu, missä määrin rahamme kotoinen arvo ja valuuttamme tulevat säilymään ja missä määrin kykenemme saamaan meille tärkeitä ulkomaisia tarvikkeita. — Hinta- ja palkkasäännöstelyllä on kotoisessa elämässämme moniajalle tuntuva vaikutus. Hallitus tunnusti avoimesti, että se ei ole onnistunut sitä täysin hoitamaan, mutta toivoo pääsevänsä sen vakiinnuttamiseen, vedoten tässä kansalaispiirien tukeen. Harras toivomuksemme on, että se tässä onnistuisi entistä paremmin. — Taloudellisesta katsauksesta puuttuivat viittaukset talouselämämme monien välttämättömien tarvikkeiden yhä kireämmäksi käyvistä puutteista, mikä voi edessä olevana talvikautena tuottaa paljon vaikeuksia ja valituksia. Onko ja missä määrin hallituksella mahdollisuuksia tehdä jotakin puutteiden poistamiseksi, emme halua sanoa, korkeintaan lausua toivomuksen, että se kiinnittää huomiotaan niihin, koska ne niin välittömästi koskevat kansan jokapäiväistä elämää, esimerkkeinä mainitaksemme vain jalkineja vaatekysymyksen. Tiedot oman heimokansamme, Inkerin, saamasta avusta ovat lohduttavaa kuultavaa.

Ulkopoliittisessa tilanneselostuksessa hallitus uudelleen viittaa sotamme erikoisluonteeseen ja totesi taistelumme olevan erillään suurvaltainen välisistä ristiriidoista ja olevan puhtaasti puolustussotaa oman turvallisuutemme, itsenäisyytemme ja vapautemme varmistamiseksi. Hallituksen vakuutus halustamme säilyttää ystävälliset ja luottamukselliset suhteet kaikkiin kansoihin on edelleen todettava. Suhteemme Saksaan on ollut luottamuksellinen ja hyvä ja myöskin taloudellisissa suhteissa välttämätön. Sitä ei ole syytä horjuttaa. Valitettava sotatilanne Ison-Britannian kanssa, vaikka se ei onneksi ole aiheuttanut sodan lakien

mukaisia käytännöllisiä seurauksia, tuskin lienee ennen lopullista rauhan-
tekoa korjattavissa.

Suhteemme Skandinaviaan on tietysti Norjan ja Tanskan onnettoman
aseman vuoksi vaikea. Ruotsi on kuitenkin voinut edelleen pitää hyvät
suhteensa meihin, minkä ilolla toteamme, ja Suomella on velvollisuus
ne sellaisina säilyttää, koska ei vain jo saamamme monenlainen taloudel-
linen tuki, vaan myöskin mahdollinen yleispoliittinen yhteistyö sen kanssa
voi tulla odottamattoman tärkeäksi. Tämä sitäkin suuremmalla syyllä,
kun suhteemme yleensä länteen Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen kautta
on arveluttavasti heikentynyt, kuten hallitus itsekkin toteaa lähetystön
henkilökunnasta mainitessaan. Toivomme, että entinen läheinen ystä-
vällinen ja luottamuksellinen suhde voitaisiin pian palauttaa Yhdys-
valtojen ja Suomen välille.

Lopuksi hallitus totesi, että emme ole saaneet minkäänlaisia viittauksia
Neuvostoliiton aikomuksista Suomeen ja olisiko se halukas tekemään
rauhan kanssamme meille kunniallisin ehdoin.

Kuultuamme hallituksen selonteon ja vakuutuksen, että se seuraa
maailmantapahtumien kehitystä ja mikäli se maatumme sivuaa, on ryhtyvä
kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin oman erikoisen asemamme mukaisesti,
voimme sen ilolla todeta.

Tässä mielessä voimme sanoa, että se äskettäin eräiden kansalaisten
taholta tasavallan presidentille osoitettu kirjelmä maamme ulkopoliitti-
sesta asemasta ei ollut asiallisesti hoidettu, koska se saatettiin julkisuuteen
asianomaisen kirjelmänsaajan luvatta ja oli sitäpaitsi epäonnistunut muo-
don ja osittain asiapitoisuudenkin vuoksi. Kun tällaisena aikana on tar-
koin varottava ulkomaalaiselle propagandalle aseita maatumme
vastaan ja ennen muuta vihollisellemme väärää viitettä kansamme yksi-
mielisyyden puutteesta ja kansakunnan eheydestä, on n.s. 33:n kansalaisen
esiintyminen julkisuudessa valitettava tapaus. Se voi herättää levottomuutta
kansassa ja mikä vielä pahinta, etenkin sen taistelevassa armeijassa, joka
kaukana tulilinjoissa voi sen käsittää erehdyttävästi. Tällaiset kansalaisten
huolenilmaukset ovat luonnollisia, mutta niiden julkituomisessa on va-
rottava virheellisyyksiä, joista koko valtakunta voi joutua kärsimään.
Toisaalta meillä ei kuitenkaan ole aihetta laajalla keskustelulla liioitella
mainitun kirjelmän merkitystä, koska se ei sitä ansaitse.

Kuultuaan hallituksen selonteon kansallisen edistyspuolueen eduskunta-
ryhmä uskoo, että hallitus edelleenkin seuraa valppaasti kansainvälistä
tilannetta ja tekee voitavansa oikeudenmukaisen, kunniallisen, täysin
turvatus rauhan aikaansaamiseksi. Tässä mielessä ryhmä kannattaa yk-
sinkertaista siirtymistä päiväjärjestykseen.

Ed. Österholm: Herr talman! Regeringens redogörelse och
debatten i dag är åtminstone sätillvida en märklig händelse i vårt politiska

liv, att såsom redan har framhållits det snart är två år sedan regeringen senast officiellt informerade riksdagen om lägets utveckling och landets politiska ställning. Sedan dess har mycket hänt här hemma i eget land och ute i världen. Stormaktskrigets stormar har rasat för fullt. Finland har kämpat sin kamp både vid eldlinjerna och här på hemmafronten med allt vad detta innefattar av lidanden, uppoffringar och besvärligheter. Ministären Rangell har gått och regeringen Linkomies har trätt i stället. Mycket har förändrats, men riksdagen har förblivit avkopplad från utrikespolitiken. Den har nöjt sig med de andra- eller tredjehandsinformationer, som stått till buds, och för övrigt låtit händelserna ha sin gång i den fromma tron, att regeringen sköter utrikesaffärerna så att allt ändå till sist länder till det bästa. Denna lojalitet, eller man borde kanske hellre säga brist på vakenhet och känsla av ansvar för landets öde, har regeringen varit tillfreds med, och så har det här i riksdagen legat en stendöd tystnad kring den ur vår synpunkt viktigaste av alla tidens tunga frågor: Quo vadis, Finlandia? Vart styr vårt land hän, medan stormaktskriget lider mot sitt slut och den stora uppgörelsen stundar?

Riksdagens benägenhet att avstå från sin bestämmanderätt och sina befogenheter har alltså sträckt sig även till utrikespolitiken. Detta har väckt både undran och kritik i kretsar utanför riksdagen och kommit till uttryck i tidningspressen. Om man ville följa den kristna grundsatsen att tyda allt till det bästa, vore man måhända benägen att betrakta riksdagens hållning som uttryck för en stram patriotisk disciplin hos det kämpande Finlands folkrepresentanter, som i en hård och farlig tid avstår från debatterna, som tilläventyrs kunde göra intryck av bristande enighet. Detta betraktelsesätt kunde låta höra sig, om riksdagen i de utrikespolitiska frågorna stod i nära kontakt med regeringen, skaffade sig informationer och vaket följde händelseförloppet. Vi veta att det inte förhåller sig så. Finlands folk och dess representanter är bristfälligt informerade om världshändelserna och i synnerhet om det som sker i det, som synes ske. Censuren gör sina verkningar alltjämt gällande och den upplysning, som från regeringens sida stått att få, har riksdagens medlemmar i stort sett föga nytta av. Så måste man tyvärr fastslå, att riksdagen ställt sig själv på sidan och låtit händelserna ha sin gång, trots att vårt lands läge tett sig alltmera hotfullt efter hand som månaderna glidit förbi. Men om och riksdagen avstått från att göra sitt inflytande gällande i den stora frågan har den för den skull inte kunnat befria sig från ansvaret. Det står kvar i hela sin vidd. Det bärs under alla förhållanden i sista hand av folkets representanter. Och för den saken skall vi alla en gång göra reda, när vi härnäst möter Finlands folk i val.

I fråga om informationerna och möjligheten att följa händelseutvecklingen och få en överblick, har utrikesutskottets medlemmar ju befunnit sig i en särställning. Man bör ge den nuvarande utrikeministern

erkännandet, att han ordnat sina relationer till riksdagen i allmänhet och utrikesutskottet i synnerhet på ett lyckligt sätt; han har gjort sina sammanträffanden med utskottet regelbundet återkommande och gett dem ett sakligt och aktuellt innehåll, som icke sällan varit av stort intresse. Men efter utrikesministerns redogörelse har man dock haft samma känsla som efter åhörande av statsministerns tal i dag, nämligen att man gått tomhänt från sammanträffandet i vad som angår den viktigaste frågan: vad gör regeringen för att lotsa landet ur dess farliga läge och skaffa Finlands folk en hedersam och betryggande fred? På den punkten har inga upplysningar stått att få. Det har förklarats att regeringen följer händelsernas gång med uppmärksamhet och med beaktande av allt som är av vikt för vårt land. Finland för, har det sagts, varken en tysk eller anglosaxisk politik utan sin egen. Men då det inte kunnat vinnas något besked, ens antydningssvis, om att denna politik sträcker sig längre än till att uppmärksamt följa händelsernas gång, torde det vara begripligt om många medborgare i tron att regeringen förhåller sig passiv — gripits av oro. Detta är fallet med de 33, som vänt sig med sin adress till republikens president. Det finns många tusende som känner det på samma sätt runt om i Finland för att inte tala om vårt grannland i väster, som starkt oroar sig för Finlands öde. Statsministern har i sitt tal i dag gått ett litet steg längre än utrikesministern i utrikesutskottet. Han har låtit oss veta, att regeringen sysselsätter sig med problemet att lösgöra vårt land från kriget. Men vad regeringen gjort och ämnar göra, därom kan intet sägas. Statsministern begär helt enkelt ett förtroendevotum på denna punkt.

I det som jag yttrade om riksdagens förhållande till utrikespolitiken och förhandlingarna i utrikesutskottet ligger förklaringen till att jag ansett de 33:s åtgärd att gå till presidenten påkallad. Jag har dessutom på en viktig punkt en annan uppfattning än regeringen. Medan regeringen håller före att man skall se tiden an, har jag den övertygelsen, att nu om någonsin ligger det fara i dröjsmål. Tiden hastar. Snart sagt varje dag bringar händelser av stor räckvidd, läget förskjuts snabbt i en alltmera klart skönjbar riktning, varnade och manande att ta lärdom och att se om sitt hus, medan ännu tid är. Pessimisterna säga att vi redan föruttit våra fataljer, att det är för sent. För min del vill jag inte tro det. Och i varje händelse måste de chanser utnyttjas, som ännu stå oss åter. Det bör medges, att de inte är många och stora. De kan inte vara stora efter allt som skett i vårt förhållande först till England och sedan till Amerika. Men de möjligheter, som finnas, måste kraftfullt och med realistiskt sinne tillvaratas. Det ankommer inte på en enskild riksdagsman, att i en debatt som denna säga ut vad som nu borde göras, vilka medel och förfaringsätt som borde komma till användning. Det är regeringens sak att finna de ändamålsenliga utvägarna.

Regeringen har svårigheter att övervinna, då det gäller att göra klart

3.9.1943

för den kurs, vårt land nu bör styra. Det har sagts mycket och gjorts en hel del, som man önskar icke hade ägt rum, och vars verkningar det gäller att övervinna samtidigt som vi nu får pröva på att gå vår väg ensamma fram efter det Amerikas förmedling senast i början av april avvisades. Regeringens uppgift är inte lätt, men det kan inte hjälpas. Finlands öde går främst och står över allting annat. Men jag upprepar, att det ligger fara i dröjsmål. Den ena skrällen kommer efter den andra där ute i världen och de inträffar inte längre i fjärran belägna trakter. Dånnet av de stora händelsernas vågsvall närmar sig undan för undan, och ett nytt blad har just i dag vänts i krigets historia, då invasionen nått Europas fastland. Finlands vitala intressen berörs alltmera påtagligt av förskjutningen i krigsläget och maktgrupperingen. Om man under allt detta gjorde sig till tolk för en vänta- och se-politik, så kan det hända att spelet bleve för våghalsigt, att det inte mer är fråga om kallblodighet och goda nerver, ty tiden arbetar oss inte i händerna, utvecklingen inrymmer tvärtom ett växande hot mot våra livsviktiga intressen. Något måste äntligen ske. De antydningar statsministern gjorde i sitt tal säger icke mycket, men de utgjorde i alla fall en utfästelse. Den utrikespolitiska frågan har nu aktualiserats på ett nytt sätt. Vi vet ännu ingenting om vad det kan leda till, men det är redan nu berättigat att ställa frågan: hade dessa förklaringar som avgetts i dag, kommit till stånd, om inte de 33 hade trätt fram? Statsministern har karakteriserat hänvändningen till presidenten som ägnad att försvåra vårt läge. Att den inte varit angenäm för regeringen, kan man förstå, men jag är övertygad om att den tjänat ett viktigt intresse och till sist skall visa sig ha varit landet till gagn. Däremot kan man ha olika meningar om det var klokt, att statsministern gav hänvändningen det vitsord, som han gav den. Därav kan kanske dras slutsatser rörande regeringens inställning, som vår utrikespolitik måhända icke är betjänad av. Tiden är ännu inte inne att fälla det slutliga omdömet om verkningarna av de 33:s åtgärd. För min del motser jag med stort lugn den kommande tidens dom.

Det har, som jag redan sade, under de gångna två krigsåren begåtts misstag, som vi får sota för. Till dem hör oklarheten i fråga om Finland krigsmål. Vårt andra krig inleddes under den officiellt uttalade förutsättningen, att Finland inte förde ett erövringskrig, utan sitt eget försvarskrig, som inte står i samband med stormaktskriget, och att det var av strategiska skäl vår armé besatte landområden öster om vår gamla historiska gräns. Denna klara linje har sedan åtskilligt fördunklats. Censuren och propagandan har nyttjats för att göra troligt inför världen, att Finland komme att behålla de landområden armén besatt och under vissa tider har det gjorts troligt också, att våra krav och förhoppningar sträckt sig ännu längre. Detta har skadat Finlands sak och undergrävt tilltron till våra avsikter att begränsa oss till försvaret av vårt territorium

och vår frihet. Fastän denna olyckliga propaganda sedermera avkopplades, tyvärr alltför sent, — var det inte lätt att återställa tron på våra lovliga avsikter. På samma sätt förhåller det sig med vår proklamerade grundsats att inte taga del i stormaktskrigets uppgörelser. Det är endast någon månad sedan censuren åter förbjöd tidningarna att ge uttryck åt den tes, som från början var vårt ledmotiv, nämligen att Finland kämpar sitt eget krig och inte vill ta parti i stormakternas kamp. Det är inte svårt att förstå, varför detta inte skulle få sägas och vem man ville behaga med att undertrycka denna viktiga och för Finlands sak avgörande sanning. Om vi inte hade kunnat hänvisa till, att vår högsta krigsledning intagit sin konsekventa hållning att inte gå utöver de nuvarande strategiska positionerna och därmed i handling ange vad det är fråga om, hade bemödandena att skapa respekt för Finlands syften varit fåfänga. Det är beklagligt att läget i tidigare skeden felbedömts, och att linjerna inte hållits klara. Det har försvagat våra möjligheter att nu vinna stöd och förståelse för den kamp, som gäller Finlands integritet, friheten, oberoendet. Statsministerns förklaringar i dag om våra krigsmål är tyvärr inte så klart och entydigt formulerade att de inte fortfarande lämnar rum för vissa tolkningar. De håller alltjämt en dörr på glänt, som äntligen hade bort vara stängd. Det är viktigt att konsekvenserna av vårt vapenbrödrskap med Tyskland också blir tillbörligt klargjorda och kända så att ingen ovisshet må råda därom, att vårt land har hela sin handlingsfrihet i behåll och icke är bundet av avtal eller andra förpliktelser.

För min del har jag satt stort värde på utrikesministerns i utrikesutskottet ofta framförda förklaringar, att regeringen tillerkänner samförståndet och samarbetet med Sverige största betydelse och bemödar sig om att utveckla och befästa denna samverkan. Det är i själva verket ett vitalt intresse för Finland att ställa sig vid Sveriges sida. Därigenom framhävs Finlands ställning som ett nordiskt land, vars öde och framtid icke får lösgöras från det övriga Nordens. Jag förutsätter att regeringen förklarar sig beredd till allt slags samverkan, som kan tjäna detta stora mål, och gjort allt som erfordras för att Sverige skall veta var det i varje stund har Finland. Relationerna mellan Sverige och Finland skall inte vara korrekta och vänskapliga allenast såsom med andra länder, utan varma och förtroliga, byggande på fullständig öppenhet om vad som här sker och planläggs. I detta avseende har vår nuvarande utrikesledning haft till uppgift att skapa den förtrolighet i umgänget, som tyvärr icke alltid var förhånden under de gångna åren, men som givetvis är ett villkor för att bygga upp det politiska samgäendet i lämpliga former, som bör vara ett viktigt, kanske det viktigaste målet för Finlands utrikespolitik. Härvid är det naturligtvis inte orden som är avgörande, utan handlingarna, och jag hoppas att utrikesministern också på detta sätt följer den nordiska linje, som han klart betecknat som vägledande.

3. 9.1943

Handlingar och inte ord bör också vara bestämmande för vårt förhållande till Förenta Staterna. Detta förhållande har allvarligt störts och förändringarna ha kommit till uttryck på många sätt, framför allt i bortdragandet av större delen av den amerikanska beskickningens personal i Helsingfors, så att därav nu återstår endast de sista spillrorna, samt den därav följande reduktionen av våra egna verksamhetsmöjligheter i Amerika. I utrikesutskottet har vi kunnat följa gången av denna beklagliga och för Finland ytterst allvarliga utveckling. Det är kanske icke lämpligt att nu återkalla i minnet detaljerna av detta händelseförlopp. Jag inskränker mig till att nämna, att jag i utrikesutskottet framfört min åsikt i ett viktigt skede av saken, nämligen då det i början av april gällde att ta ställning till Amerikas förtroliga erbjudande att förmedla förhandlingar om Finlands utträde ur kriget. Nu ligger det mindre vikt vid att gräva i det förgångna än att se till, vad som kan göras för att bygga upp det som raserats. I detta avseende bör från vår sida uppriktiga och modiga bemödanden göras att återställa de goda relationerna från förr. Efter att under en lång tid ha nödgats uppleva endast bakslag och besvikelser har vi på senaste tid kunnat skönja vissa tecken, t.ex. de välvilliga uttalanden i amerikanska pressen, som statsministern hänvisade till, och som ådagalägger, att Finlands gamla tillgångar av sympati och förståelse i Amerika inte är helt uttömda. Liknande tillgångar finns trots allt kvar också annorstädes i den anglosaxiska världen. Men Amerika vill se prov på ett självständigt uppträdande från Finlands sida, ett oberoende i ställningstagandet till problemen, handlingar kort sagt. På denna punkt råder uppenbarligen bland den övervägande delen av vårt folk en klar och bestämd uppfattning om betydelsen av att kunna rädda åt Finland Amerikas vänskap. Det bör därför vara en angelägenhet av största vikt att genom positiva insatser från Finlands sida lägga grunden för uppkomsten av de goda relationer vårt folk eftersträvar i sitt förhållande till Amerika.

Jag återkommer till utgångspunkten. Finland befinner sig i ett ömtåligt och farligt läge och på statsledningen vilar därför ansvaret att nu ta till vara landets intressen genom att leda det ut ur kriget till en betryggande och hedersam fred. Tiden hastar. Det, som skall göras, bör göras snart, modigt och beslutsamt. I denna tankegång finnes ingenting av panikstämning. Jag hävdar att det i mitt betraktelsesätt finns mera verklighetsinse än i deras, som vill låta det gå vidare, som om ingenting hänt. Den fatalism, som behärskar uppfattningen på många håll i landet, är en art av romantik, ett slags flykt från verkligheten, som den ansvariga statsledningen, riksdagen och regeringen i ingen händelse får hemfalla till. Min ståndpunkt betingas ytterst av känslan för ansvaret. Illa skulle jag därför anse mig ha fyllt min plikt som riksdagsman, om jag suttit tyst i dag. Jag har framfört min mening i utrikesutskottet och jag har uppfattat det såsom min skyldighet att göra det här i riksdagen också. (Rop: Bral).

Ed. U. Hannula: Herra puhemies! Ensinnäkin on tyydytyksellä todettava, että hallitus lähes kahden vuoden väliajan jälkeen on valmistanut eduskunnalle tilaisuuden kuulla hallituksen selostus poliittisesta tilanteesta. Samalla kansanedustajille valtiopäiväjärjestyksen perusteella on tarjoutunut mahdollisuus lausua mielipiteensä annetun selostuksen johdosta. Olisi vain ollut suotavaa, että tällaisia tilaisuuksia olisi järjestetty aikaisemmin ja useammin. Näin menetellen olisi tunnustettu eduskunnalle se arvo, mikä sille kansanvaltaisesti hallitussa maassa myös poikkeuksellisissa oloissa kuuluu. On luonnollista, että sodan aikana maan asioiden johto keskittyy pakostakin hallituksen käsiin ja tässä suhteessa eduskunta ei olekaan ollut kitsas valtuuksia hallitukselle myöntäessään. Mutta tämä eduskunnan myönteinen asenne hallitukseen edellyttää molemminpuolista luottamusta. Myös hallituksen täytyy luottaa Suomen kansan valitsemaan eduskuntaan siinä määrin, että kansanedustajat ovat tapahtumien tasalla, sillä kansanedustajat yhdessä hallituksen jäsenten kanssa joka tapauksessa lähinnä ovat vastuussa isänmaan onnesta ja menestyksestä. Ei riitä vain se, että eduskuntaryhmien puheenjohtajat, joille hallituksen puolesta on selostuksia annettu, ovat ajan tasalla, eikä liioin se, että ulkoasiainvaliokunnan jäsenet saavat tavanmukaiset selostuksensa, vaan eduskunnalla kokonaisuudessaan täytyy olla oikeus tietää, mihin suuntaan näinä erinomaisen vakavina aikoina maan kohtaloita aiotaan ohjata. Sillä kun isänmaa on vaarassa ja sitähan se on, kun kansa käy taistelua olemassaolostaan, silloin jokainen kansanedustaja entistä syvemmin tuntee vastuun, mutta hänen luonnollinen oikeutensa on myös silloin tietää, mistä hän vastaa. Kansanedustaja joutuu lakkaamatta tekemisiin valitsijainsa kanssa, kansanedustajalta vaaditaan kerta kerran jälkeen vastauksia kysymyksiin, jotka koskevat maan kohtaloa, hän on kansan luottamusmies, jonka täytyy pystyä kansalle vastaamaan.

Ennen presidentin vaalia me saimme viimeksi selostuksen sotilaallisesta tilanteesta suurella itärintamalla ja omalla rintamallamme. Sen jälkeen on tapahtunut tavattoman paljon, mutta me kansanedustajat olemme saaneet tyytyä yli puolen vuoden ajan siihen, mihin tavallinenkin kansalainen päivälehtien enemmän tai vähemmän propagandaluontoisiin selostuksiin (Oikealta: Selvää liioittelua!) Suomen armeija on ihmeteltävällä sitkeydellä vuodesta 1939 lähtien puoltanut maataan. Ajatuksemme näinä raskaina aikoina ovat taistelevan armeijan luona. On luonnollista, että me tahdomme tietää, millainen sotilaallinen asemamme kulloinkin on. Kuten sanottu, hallituksen nyt tekemää aloitetta saattaa eduskunta kokonaisuudessaan tapahtumien tasalle on tyydytyksellä tervehdittävä. Se on käsitettävä merkiksi siitä, että hallitus tahtoo pyrkiä luomaan entistä luottamuksellisemmat suhteet eduskunnan kanssa.

Herra pääministerin lausunnossa oli monia kohtia, joihin varmaan jokainen meistä voi yhtyä. Siinä lausuttiin tunnustus Suomen armeijalle

jälkeen kehittämään mitä kiinteimmät suhteet. Poliittinen vuorovaikutus Suomen ja Saksan välillä oli kaiken aikaa hyvin vilkasta. Jo heti rauhan-
teon jälkeen järjestettiin täällä yksityisten, jo ennestään saksalaisystäväl-
listen piirien taholta kiinteä yhteys Saksaan. Siellä kävi nuorta ja vanhem-
paa väkeä milloin talous-, milloin sivistyssuhteita ylläpitääkseen ja milloin
mitäkin suhteita lujittaakseen. Myöskin sotilashenkilöitä kävi Saksassa
ahkerasti. Virallinen ulkopoliittinen johtomme, joka alussa oli otteissaan
varovainen joka taholle koettaen ylläpitää ystävällisiä suhteita myös
Neuvosto-Venäjään, oli kaiken aikaa läheisessä kosketuksessa saksalaisten
kanssa. Tästä ulkopoliitiikasta oli luonnollisesti myös näkyviä seurauksia.
Saksan kanssa tehtiin laajasuuntainen kauppasopimus, täällä järjestettiin
saksalaiset kirja- ja messunäyttelyt, jotapaitsi Suomi otti osaa messuihin
Saksassa, saksalaiselle sotaväelle myönnettiin kauttakulkulupa Norjaan,
täältä värvättiin nuoria miehiä Saksan armeijassa kasvatettaviksi (Oikealta:
Se oli Suomen pelastus!), eduskuntakyselyyn, joka oli järjestetty ulko-
asiainministeriöstä käsin ja joka koski kansainliitosta eroamista, vastattiin
kaikille tunnetulla tavalla, jota paitsi Suomesta käsin on mitä moninai-
simmilla aloilla harjoitettu vilkasta yhteistoimintaa Saksan kanssa. Jonkun
ajan kuluttua saapui maahamme saksalaista sotaväkeä enemmänkin sekä
sotavälineitä ja tarvikkeita, ja sotaväki ei ollutkaan kauttakulkumatalla,
vaan jäi määrättyille paikoille maahamme. Samalla omassa maassamme pan-
tiin alkuun ensin osittainen ja sittemmin täydellinen mobilisatio, mikä
kulki yleisten kertausharjoitusten nimellä. Virallisesti ilmoitettiin mobili-
satio varovaisuustoimenpiteeksi, koska odotettiin Saksan ja Neuvosto-
Venäjän välillä pian puhkeavan sodan ja koska silloin oli vaara olemassa,
että venäläiset hyökkäivät maahamme.

Sota Saksan ja Neuvosto-Venäjän välillä alkoi pian ja Saksan joh-
taja ilmoitti heti sodan alkuhetkellä, että me olimme mukana sodassa.
Hallitus oli yksimielinen siitä, että me, jos meidän kimppuumme hyökät-
täisiin, asettuisimme, niinkuin itsestään selvää oli, puolustamaan maatamme.
Neuvosto-Venäjä ryhtyikin pommittamaan, niinkuin ilmoitettiin, meidän
sotalaivojamme ja asutuskeskuksiamme, ja niin alkoi meidänkin sotamme.
Hallituksen keskuudessa vallinneesta mielipiteestä sain silloin sen käsi-
tyksen — ja samaa vakuutettiin hallituksen taholta mm. eduskuntaryh-
missä — että sotamme tällöinkin oli oleva vain oma, erillinen puolustus-
sotamme. On luonnollista, että puolustusodassakin taktillisista ja strate-
gisista syistä voidaan olla pakotettuja ylittämään rajat, ja niin tehtiin
meilläkin. Moskovan rauhassa sovitun rajan ylittäminen oli sitäkin luon-
nollisempaa, kun sen takana oli vuosituhantista suomalaista maata, joka
meiltä vuonna 1940 väkevämmän oikeudella riistettiin. Siihen maahan oli
meillä sekä asiallinen että moraalinen oikeus. Tilanne muuttui kuitenkin
toiseksi, kun tuli kysymys vanhan vuoden 1939 rajan ylittämisestä. Näin
näytti hallituskin asian käsittäneen, sillä eduskuntaryhmille ilmoitettiin

jälleen, ettei ole tarkoitus ryhtyä millinkään valloitusotaan. Jonkun ajan kuluttua tuli kuitenkin julkisuuteen ylipäällikön päiväkäsky, jossa jotenkin selvin sanoin puhuttiin Itä-Karjalan valtaamisesta ja parempien sekä turvallisimpien rajojen hankimisesta maallemme. Tämä päiväkäsky herätti suurta huomiota paitsi kotimaassa ennen kaikkea ulkomailla, ja hallituksen taholta informoitiin ulkomaisia lähetystöjämme siten, että se oli vain ylipäällikön vetoamus sotilaihinsa taistelumielen ylläpitämiseksi ja nostattamiseksi, mutta että hallitus ei ollut asian kanssa missään tekemisissä. Ainakin suureen osaan kansastamme jäi silloin se käsitys, että hallitus ei ole valloitusodan kannalla. Pian kuitenkin julkisen sanan ääni muuttui. Taholta, joka on hyvin lähellä eduskuntaa, pidettiin tunnettu Itä-Karjalaa koskeva puhe, samoin silloisen pääministerin sihteeri nimenomaan tässä ominaisuudessa, kun taas eräät muut esittivät puheissaan sitä kantaa, jonka omalta kohdaltanikin luulin olleen hallituksen kannan, että nimittäin meidän joukkojemme ei olisi mentävä yli vanhan rajan ainakaan syvemmälle Itä-Karjalaan. Samaan aikaan alkoivat kuitenkin maan sanomalehdet, aivan kuin jostain keskukselta tulleesta kehoituksesta, kirjoittaa Itä-Karjalan valloittamisesta ja uusien parempien rajojen hankimisesta, mikä selvemässä, mikä peitetymmässä muodossa. Sillä aikaa ovat sotajoukkomme suorittaneet toinen toistaan menestyksellisimmän sotaoperation, niin että joukkomme ovat nyt Syvärillä ja Äänisjärvellä saakka.

Asiasta tuli vähitellen vakava ulkopoliittinen kysymys. Englanti, johon suhteemme sodan jatkuessa huonontumistaan huonontuivat, jätti sen johdosta virallisesti syyskuun lopulla vuonna 1941 Suomen hallitukselle nootinluontoisen promemorian, jossa Ison-Britannian hallitus väitti Suomen liitossa Saksan kanssa käyvän hyökkäyssotaa Ison-Britannian liittolaista vastaan ja sen alueella. Tämän vuoksi ilmoitti Ison-Britannian hallitus pitävänsä Suomea akseliryhmän jäsenenä, koska oli mahdotonta eroittaa Suomen Venäjää vastaan käymää sotaa yleisestä eurooppalaisesta sodasta. Jos Suomen hallitus, sanottiin Englannin muistiossa, jatkaa tunkeutumista venäläiselle alueelle, syntyy tilanne, jossa Iso-Britannia on pakotettu käsittelemään Suomea avoimena vihollisena, ei ainoastaan niin kauan kuin sotaa kestää, vaan myös kun rauha tulee tehtäväksi. Senvuoksi Ison-Britannian hallitus, joka, ottaen huomioon Ison-Britannian ja Suomen välillä aina vallinneen ystävyuden, valittaisi suuresti mainittulaista kehitystä, katsoo normaalisten diplomaattisten suhteiden palauttamisen edellytyksenä olevan Suomen sodan lopettamisen Venäjää vastaan ja joukkojen poistamisen kaikilta vuoden 1939 rajojensa takaisilta alueilta. Tähän Iso-Britannian muistioon ei Suomen taholta vastattu Ison-Britannian hallitusta tyydyttävällä tavalla. Mielestäni jo tässä vaiheessa olisi hallituksen tullut olla läheisessä yhteistoiminnassa eduskunnan kanssa, mutta tällaista ehdotustani ei hyväksytty. Asiaa ei suinkaan voitu korjata

3. 9.1943

sillä, että hallituksen taholta myöhemmin annettiin eduskunnan jäsenille selonteko, sillä eduskunta oh jo silloin asetettu tapahtuneen tosiasian eteen.

Suomen ja Englannin välien huono kehitys jatkui ja päättyi vihdoin aivoimeen ultimaatumiin, jossa vaadittiin sotatoimien lopettamista ja vetäytymistä pois kaikesta aktiivisesta osanotosta vihollisuuksiin. Kun tähän ei vastattu Ison-Britannian hallitusta tyydyttävästi, katsoi Englanti olevansa sodassa kanssamme.

Rinnan tämän kehityksen kanssa huononivat myös suhteemme Yhdysvaltoihin, jonka hallitus niinkään muistioissaan oli kiinnittänyt huomiota sotaamme Itä-Karjalassa. Yhdysvaltain lähettiläs ja suurin osa lähetystön henkilökunnasta lähtikin täältä pois, kuten kaikki tiedämme, ja lähellä nähtävästi oli, etteivät suhteemme silloin kokonaan katkenneet Amerikan kanssa. Vielä pahempi olisi ollut, jos me Yhdysvaltojen jonkun aikaa senjälkeen tarjoutuessa välittäjäksi Neuvosto-Venäjän ja meidän välillä, olisimme, senjälkeen kuin olimme tiedustelleet sieltä lähempiä rauhan edellytyksiä, ilman muuta, ennenkuin vastaus saapui, ilmoittaneet, ettei meillä tällä hetkellä ole mitään mahdollisuuksia erikoisrauhaan. Ulkoasiainvaliokunnan kannanotto asiassa auttoi kuitenkin tilanteen selviämistä.

On epäilemättä valitettavaa, että suhteemme mainittuihin suurvaltoihin kehittyivät näin epäedullisella tavalla, sillä siihenhän ei olisi pitänyt olla mitään syytä. Me olemme nimittäin käyneet, kuten hallituksen taholta on usein toistettu, omaa erillistä puolustusotaamme, joka ei tietenkään edellytä vihamielistä suhtautumista niihin maihin, joiden kanssa me aina olemme olleet hyvissä väleissä. Näin sitäkin vähemmän, kun kysymys on suurvalloista, joilla rauhanneuvotteluissa varmaankin on paljon sanomista.

Nämä ajat ovat kuitenkin nyt olleet ja menneet. Tällä hetkellä on kysymys siitä, kuinka on nyt tilanne arvioitava.

Hallituksen taholta annettu selonteko on, ymmärrettävää kylläkin, tässä suhteessa hyvin pyöreä ja käy se samaan suuntaan kuin aikaisemmatkin selonteot. Perustuuko selonteko realiteetteihin vaiko toiveajatteluun, siitä riippuu sen arvo.

Tuskin kukaan voi kieltää, että sotakuva yhden vuoden kuluessa on tavattomasti muuttunut. Itärintaman tapahtumat Saksan hyökkäyksen ensi aikoina näyttivät toteutuvan sen suunnitelman mukaan, mikä meillä yleisesti oli hyväksytty, s.o., Neuvosto-Venäjä on nujerrettu muutamassa viikossa ja viimeistään syksyyn mennessä v. 1941. Seuraavana syystalvena kävi jo kuitenkin selville, ettei kaikki käynyt niin yksinkertaisesti. Saksan armeijalle tuli takaisku, johon m.m. Venäjän talvi oli vaikuttanut. Hyökkäys pysähtyi ja venäläiset puolestaan ryhtyivät offensiiviin saavuttaen voittoja. Vuoden 1942 kesän tullessa ennustettiin meillä Saksan

armeijan lopullisesti lyövän Venäjän armeijan, ja tosiasia on, että saksalaiset pääsivätkin aina Volgan liepeille, Stalingradiin, missä he kuitenkin kärsivät tappion. Ja venäläiset valtasivat Stalingradin voiton jälkeen takaisin yhtä suuren alueen, kuin mitä he olivat edellisenä kesänä menettäneet. Sanottiin jälleen: vuoden 1943 kesällä Saksa lyö lopullisesti Neuvosto-Venäjän. Kesä on nyt lopullaan ja venäläiset ovat puolestaan offensiivissa vallaten Orelin, Kurskin, Belgorodin, Harkovin ja Taganrogin y.m. kaupunkeja. Saksan armeijan iskuvoima on epäilemättä heikentynyt. Sen täytyy herättää meillä suurta huolestumista tulevaisuuteen nähden.

Sotakuva on muutenkin muuttunut. Liittolaisvallat, jotka aikaisemmin kärsivät tappion toisensa jälkeen, m.m. senvuoksi, että ne eivät olleet sotaan valmistautuneet, ovat nyt voiman tunnossaan. Senjälkeen kuin ne pystyivät tuottamaan kaikenlaisia sotatarvikkeita, joiden valmistuksessa ne olivat monta vuotta akselivaltoja jäljessä, ennenkuulumattomat määrät, ovat ne myös taistelutoimissa menestyneet. Akselin joukot ajettiin pois Afrikasta senjälkeen kuin laajasuuntainen maihinnousu oli suoritettu Länsi-Afrikkaan ja kun akselin viimeiset tukikohdat Tunisiassa oli kukistettu. Näitä akselin tappioita seurasi invasio Sisiliaan ja sen valtaaminen, ja nähtävästi on vain ajankysymys, kun Italia, jonne nyt on tehty invasio, on poissa pelistä. Sotatoimien kululle on fascismin kukistumisella, jonka epäedullista moraalista vaikutusta akselivaltoihin ei ole aliarvioitava, oma tärkeä osuutensa. Siitä huolimatta, että varsinaista toista rintamaa Euroopassa ei vielä ole syntynytkään, on sen muodostumisen pelolla ollut sotatoimiin Itä-Euroopassa suuri merkitys, se kun on pakottanut akselivallat hajoittamaan joukkonsa laajoille alueille ympäri koko Eurooppaa.

Liittolaisvallat eivät ole olleet offensiivissa ainoastaan edellämaintsemmissani suhteissa. Nüden suorittamat ilmapommitukset ovat saaneet entistä suuremmat mittasuhteet, ei vain määrään, vaan myös ulottuvaisuuteen nähden. Kun ilmapommituksella saatetaan hävittää kokonaisia kaupunkeja, vieläpä suuriakin kaupunkeja, on niillä epäilemättä vaikutuksensa myös sotatarviketuotantoon, joka heikkenee, puhumattakaan siitä, että ne ovat omiaan lamauttamaan siviiliväestön mielialaa. Ne tappiot, joita akselivallat ovat kärsineet niin maalla kuin ilmastakin käsin, ovat epäilemättä vaikuttaneet niihin hallinnollisiin muutoksiin, joita akselivalloissa viime aikoina on toimeenpantu. Uputussota, joka yhteen aikaan näytti kehittyvän liittolaisvaltojen sodankäynnille varsin tuhoisaksi ja vaaralliseksi, on sekin saanut toisen käänteän, ja voitaneen tällä hetkellä sanoa liittolaisvaltojen voittaneen taistelun Atlantista.

Tarkastelipa siis tilannetta miltä puolelta tahansa — Japaninkin on täytynyt jo luopua Tyynellä valtamerellä tukikohdista toinen toisensa jälkeen — niin se ei näytä akselivaltioille valoisalta. Huolimatta meidän oman sotamme onnellisesta kulusta ovat esittämäni tosiasiat kuitenkin

3.9.1943

sellaisia, että meidän olisi kiinnitettävä niihin vakavaa huomiota ja otettava ne toiminnassamme huomioon.

Se 33 kansalaisen tasavallan presidentille äskettäin jättämä kirjelmä, josta täällä on jo ehditty paljon puhua, on epäilemättä johtunut siitä huolestuneisuudesta maamme asemasta, jonka esittämäni tosiasiat ovat aiheuttaneet. Kirjelmän tarkoitushan on kaikin puolin hyvä, ja julkinen sana onkin sen sisällöstä yleensä antanut myönteisen arvostelun. Että se jätettiin tasavallan presidentille, on luonnollista, koska hän hallitusmuodon mukaan yksin johtaa maan ulkopoliitiikkaa ja määrää siitä ja koska ainoastaan täten on mahdollista saada yhteys häneen. Tällaisen adressin lähettäminen tasavallan presidentille ei sitä paitsi suinkaan ole mikään yksinäinen tapaus.

Kaikki se, mitä edellä olen esittänyt, puhuu sen puolesta, että hallituksen pitäisi kiinnittää vakavaa huomiota yllämainitsemassani kirjelmässä tehtyyn ehdotukseen.

Ed. I k o l a : Kokoomuksen ryhmän nimessä annettu lausunto hallituksen tilanneselostuksesta tyydyttää minuakin, mutta haluan käsitykseni kuitenkin lausua surullisen kuuluisien 33:n esiintymisen johdosta. Noiden 33:n omalaatuinen edesottamus on suuresti hämmästyttänyt Suomen suomalaista kansaa, ja tuli se suurena ällistykseä eduskunnallekin. Heidän taholtaan, nimenomaan ruotsinkielisten sekä kansanedustajain että varsinkin ruotsinkielisten sanomalehtien toimittajain taholta on pitkän aikaa väitetty, ettei muka kansanedustajilla täällä eduskunnassa olisi ollut tilaisuutta tarkoin seurata hallituksen ja meidän sodanjohdon noudattamaa ulkopoliitiikkaamme. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä ulkoasiainvaliokunnassa, varsinkin nykyisen ulkoministerin ja pääministerin aikana, on eduskuntaryhmille tarkoin tehty selkoa vähintään kerran kuukaudessa, mutta useamminkin, milloin ulkopoliittiset suhteemme ja maailman suurpoliittiset sattumukset ovat aiheita antaneet, hallituksen suhtautumista ilmenneisiin tapauksiin ja hallituksemme niiden johdosta rvhtymiin toimenpiteisiin. Samoin on hallitus pitänyt maan sanomalehdistöä hyvin tapahtumien tasalla ja saanut täyden luottamuksen ja tuen maan suomalaisten lehtien taholta. Vain ruotsalaisen puolueen eduskuntaryhmä ja jotkut ruotsinkieliset lehdet, niistä varsinkin sensatiohaluinen pikkukissa »Svenska Pressen», jotka kaiken poliittisen älyn ja viisauden lähteenä pitävät Ruotsin kirjavan lehdistön anglosaksilaista propagandaa, ovat valittaneet ja väittäneet, ettei muka hallitus ole pitänyt eduskuntaa asiain tasalla, ja esittäneet vaatimuksia, että eduskunnassa olisi julkisesti keskusteltava ulkopoliittisesta orienteerauksestamme ja julkijulistettava sodanpäämääriämme nähtävästi samantapaisesti kuin liittolaisvallat, jotka näinä sotavuosina maailmalle toittavat päivästä päivään, mitä he aikovat tehdä sitten, kun he ovat sodan voittaneet. Me suomalaiset olemme

kokemuksesta oppineet, ettei pidä myydä karhunjalkaa, ennenkuin karhu on kaadettu.

Ulkoasiainvaliokunnan jäsenenä olen kiinteästi koko näiden sotien aikana voinut seurata ulkoasiain käsittelyä ulkoasiainvaliokunnassa ja voin vakuuttaa, että hallitus on tarkoin pitänyt eduskuntaa ulkoasiainvaliokuntansa välityksellä asiain tasalla ja että valiokunnassa on kaikkia sattuneita ulkopoliittisia suhteitamme käsitelty ja niistä eduskunnan puolesta hallitukselle annettu joskus arvosteluakin, mutta loppujen lopuksi aina hyväksymistä, joten sellaiset väitteet ja valittelut, ettei eduskuntaa ole hallituksen taholta riittävästi informoitu ja etteikö hallitus olisi saanut ulkoasiainvaliokunnan välityksellä eduskunnan hyväksymistä kannanotoilleen, ovat karkeasti vääriä ja paikkansapitämättömiä. Tuollaisia väitteitä on kuitenkin jatkuvasti meidän ruotsinkielisissä lehdissä esitetty ja niitä on toimitettu täältä Ruotsin lehtiin ja sieltä käsin maailman lehdistöön. Siten on maailmalle ja meidän vihollisellemme annettu väärä tieto Suomen kansan ja sitä edustavan eduskunnan suhteista ja mielialoista hallituksemme noudattamaan ulko- ja sisäpolitiikkaan. Meillä täällä Suomessa on voimassa edelleenkin vapaa demokraattinen kansanedustus, niin että me edustajat voimme täällä valtiosääntömme ja parlamentaarisen hallitustapamme mukaan julkituoda valitsijaimme käsityksiä niin sisä- kuin ulkopoliitikastakin, milloin aiheetta on ilmennyt.

Siksi onkin suuresti Suomen kansaa kummasuttanut, että 21 eduskunnan jäsentä, niistä 11 ruotsalaisen puolueen ja 10 suomalaisiin lukeutuvaa, ovat ryhtyneet niin oudoksuttavaan ja epäparlamentaariseen touhuun, että ovat kyhänneet maamme ulkopoliittista asennetta suuresti vaarantavan ja pahentavan, ulkomailla suurta hälyä herättäneen adressisepustuksen ja haalineet siihen kadulta 12 sekalaista muuta allekirjoittajaa sekä vieneet tasavaltamme herra presidentille. Sen allekirjoittajista lukeutuu 19 ruotsalaiseen puolueeseen ja loput 14 valitettavasti täytyy tunnustaa jonkinlaisiksi suomalaisiksi tuulihatuiksi. Aloite tähän epäparlamentaariseen ja noloon asiakirjaan kuuluu ruotsalaisen puolueen viralliselle johdolle ja ruotsalaisen puolueen eduskuntaryhmän johtajille, koskapa mukana on itse puoluepäällikkö, edustaja von Born. Hämmästyttävää ja erittäin valitettavaa on mielestäni, että allekirjoittajina esiintyvät myöskin ulkoasiainvaliokunnan herra puheenjohtaja Voionmaa ja varapuheenjohtaja herra Heljas, joilla on ollut tilaisuus valiokunnassa tarkoin seurata ja osallistua kaikkiin ulkopoliittikkaa koskeviin asiain käsittelyihin. Olisi luullut, että edes nämä herrat kansanvallan ja parlamentarismin vaalijat olisivat jaksaneet ja ymmärtäneet asemansa ja heille uskotun luottamuksen ja edesvastuun vaativan sen verran harkintaa, etteivät lähde nimeään kirjoittamaan salakähmäisesti puuhattuun vekseliin, jonka julkituloa, kun se joutuu protestoiduksi ja vastattavaksi, he itsekäin säikähtävät ja koettavat lieventää puolustautuen sillä, ettei se ollut tarkoitettu julkisuu-

3.9.1943

teen, kuten nyt asian tultua julki useankin allekirjoittajan taholta olen kuullut valitettavan. — Ihmettelen, katsooko eduskunta nämä henkilöt vielä arvovaltaisiksi ja sopiviksi edesvastuulliseen ja edustavaan luottamustoimeensa ulkoasiainvaliokunnassa.

Ruotsalaisen puolueen eduskuntaryhmälle, jonka keskuudesta tämä lapsellinen ja sääliittävä 33 adressi on lähtenyt, sattuu tällainen nolaus nyt jo toisen kerran. Lähes kaksi vuotta sitten, 29 p. marraskuuta 1941, kun eduskunnassa oli esillä silloin takaisin vallattujen Suomen erinäisten osien jälleen liittäminen Kanta-Suomeen, ryhmän puheenjohtaja ed. Furuhjelm esitti ja kosketteli ruotsalaisen ryhmän nimessä samoja asioita, joihin tämän 33 adressi varsinaisesti tähtää, että nimittäin meidän olisi tehtävä erikoisrauha Neuvosto-Venäjän kanssa ja julistettava jo ennakkoon, ettemme tarkoitaakaan suomalaisen Itä-Karjalan, joka on ainaisen ahdistajamme ponnauslauta sotatoimille itsenäisyyttämme, vapauttamme ja valtakuntamme turvallisuutta vastaan, emämaahan liittämistä. Kun tämä ruotsalaisen eduskuntaryhmän puheenjohtajan ja nyt kymmenen häneen liittyneen muun ryhmän jäsenen kannanotto silloin toimitettiin julkisuuteen, herätti se sellaisen suuttumuksen ja vastalauseitten myrskyn Suomen varsinaisen ruotsinkielisen kansanosan keskuudessa, että Hufvudstadsbladetissa julkaistiin satoja vastalauseita ja tulossa oli niitä vielä niin monia tuhansia harmistuneita ruotsalaisia kansalaisia, että lehden täytyi kieltäytyä ottamasta enempää niitä ilmoituksenakaan vastaan. Kuten muistetaan, ruotsalaisen puolueen edustajat, jotka taas ovat samalla nololla asialla, koettivat selviytyä nolauksesta ja erehdyksestään sillä, että sanoivat luulleensa, ettei heidän lausuntoaan ja kannanottoaan saateta julkisuuteen. Minä luulen ja voin vakuuttaa, ja meillä eduskunnalla oli äsken ilo kuulla, että ruotsalaisessa ryhmässä yksi edustaja miehekäästi ja rohkeasti toi sen käsityksen julki, jonka minäkin tahdoin sanoa, että varsinainen tämän maan ruotsinkielinen kansanosa ei ole sen kannan takana, jota ruotsalainen puolue puolueena tässä edustaa, kaikki puolue-sihteeritkin mukanaan ja jota ruotsalainen eduskuntaryhmä täällä on vakuuttanut.

Mutta mitä on sanottava siitä kummasta seikasta, että tuo luottamuksellisesti presidentille muka viety adressi olikin toimitettu Ruotsin lehdille nähtävästi salateitse jo useita päiviä ennen, kun se muka luottamuksellisesti vietiin presidentille. (Eduskunnasta: Kuka on Efiältes?). Ruotsin liittolaismieliset lehdet, jotka meidän asiain ja sotamme hoidolle ovat niin paljon vahinkoa aikaan saaneet, julkaisivat ne ilomielin, suurentelivat ja vääristelivät vielä pahemmaksi, kuin useat allekirjoittajista olivat tarkoittaneetkaan. Ja liittolaislehdistö ympäri maailman on siitä keittänyt aivan mahdollottoman sopan — maamme suureksi vahingoksi. — Pyydän kysyä, ja se olisi mielestäni selvitettävä, kuka herroista tuon katalan, maatamme niin suuresti vahingoittavan ruman työn on tehnyt?

Mitä itse asiaan, noiden 33 adressiin tulee, puuttuu siltä kokonaan reaalin pohja, kuten hallituskin selonteossaan mainitsi. Suomen kansa tietää, että meillä ei ole mitään mahdollisuutta irroitautua sodasta, johon olemme ilman omaa syytämme joutuneet ja jota meidän täytyy oman itsenäisyytemme ja tulevan turvallisuutemme takia käydä, nyt suuren auttajamme ja aseveljen Saksan rinnalla, ja jos tarve vaatii, sitten yksinkin. Sen tietää koko Suomen kansa ja jokainen sotamieskin rintamillamme, jossa joka päivä käydään taistelua ja vuodatetaan verta meidän suuren ja oikean asiamme puolesta. Meidän yksinkertaisesti täytyy, ja tahdommekin, meillä ei ole muuta valinnan varaa. Sen on ylipääällikkömmekin, sotamarsalkka Mannerheim tämän sodan aikana päiväkäskyssään, kuten täällä mainittiin, luvannut ja vakuuttanut, että »hän ei pane miekkaansa tuppeen ennenkuin Aunus ja Viena on vapaa». — Me luotamme hänen sanaansa ja valitamme sitä iskua urhoollisen, paljon verta vuodattaneen armeijamme selkään, jonka ovat täältä kotirintamalta antaneet nuo 33 — tutisevaa housuparia! — Onneksi niitä toki ei ole enempää.

Ed. E r i c h: Herra puhemies! Minun täytyy heti aluksi huomauttaa, etten minä millään tavalla voi yhtyä siihen lausuntoon, jonka ryhmätoverini Pekkala täällä äsken antoi. Mitä tulee taasen viimeisen puhujan lausuntoon, niin se osittain sisälsi siksi räikeää demagogiaa ja suurta suvaitsemattomuutta toisin ajattelevia kohtaan, että se jääköön oman arvottomuutensa varaan.

Ryhmätoverini ed. Reinikainen on jo täällä esittänyt sos.-dem. eduskuntaryhmän ajatuksen herra pääministerin äsken antamasta tilanneselostuksesta. Ryhmä on, kuten ed. Reinikaisen lausunnosta ilmeni, lojaalisen positiivisesti suhtautunut hallituksen toimenpiteisiin ulkopoliittisella alalla. Ryhmä on taasen antanut todistuksen suuresta itsehillinästä. Joskin eräisiin yksityisiin seikkoihin ja toimiin nähden kaikki ei ole ollut meidän toivomuksemme mukaista on aika liian vakava niiden tarpeettomaan korostamiseen. Yksityiset puut eivät saa estää näkemästä metsää, suurempaa kokonaisuutta.

Suurta tyydytystä ovat monet kohdat herra pääministerin puheessa omiaan herättämään. Niinpä se tosiasiallinen tilanne, joka meillä ulkopoliittisessa suhteessa vallitsi kevätkesällä 1941, oli hahmoiteltu muutamalla lyhyellä, mutta sattuvalla vedolla niin oivallisesti, että vain ilkeämielinen ja määrätystä tarkoituksessa toimiva totuuden vääristelijä voinee tehdä sitä vastaan muistutuksia. Jos kysyy syrjässä olleelta ja edesvastuusta vapaalta arvostelijalta koti- tai ulkomailla, miten hänen rikkiviisaan ajatuksensa mukaan olisi ollut tehtävä ja mihin seurauksiin toisenlainen menettely olisi johtanut, jää hän, kuten ainakin henkilö, joka pitää itseään toisten arvostelemisessa kielteisessä mielessä etuoikeutettuna ja kuvittelee olevansa muita viisaampi, mutta tarkoin karttaa edesvastuullista asemaa, jos hänelle sellainen tarjottaisiin, vastausta vaille.

Edelleen herra pääministeri niin vakuuttavan selvästi, että jokaisen, joka tahtoo ymmärtää, myöskin pitäisi voida ymmärtää, osoitti, että me yksinomaan puolustavassa mielessä ja ilman mitään velvoittavia sitoumuksia puoleen tai toiseen, jatkuvasti olemme sodassa mukana. Me emme ole pyrkineet emmekä pyri toisten kansojen kohtaloita ja niiden asemasta auringon alla määräämään, yhtä vähän kuin sekaantumaa niiden sisäiseen valtiolliseen elämään silloinkaan, kun se kulkee vallan toisessa tahdissa kuin mihin me olemme täällä tottuneet. Mutta meillä on oikeus vaatia, että me saamme rauhassa omistaa, viljellä ja edelleen kehittää oman kansanvaltaisen järjestelmämme puitteissa sitä maata, joka meille on annettu. Jos joku siihen määrään sairastaa »sotaväsymystä», että hän on valmis ostamaan rauhan maamme itsenäisyyden hinnalla tai luovuttamaan vieraalle jonkun osan historiallista Suomea, on sellainen henkilö maanpetturiin verrattava.

Erityisellä mielenkiinnolla seurataan sekä eduskunnassa että koko maassa hallituksen ponnistuksia parantamaan suhteita U.S.A:han, jota kohtaan luullakseni tunnetaan, huolimatta eri piireissä vaihtelevista ulkopoliittisista sym- ja antipatioista, kaikkialla vain ystävällisiä tunteita. Samalla kuin ainakin minä mielihyvin kuulin herra pääministerin Saksalle omistaman koruttoman, kaikkea liioittelua välttävän tunnustuksen, on ilahduttavaa kuulla että hallitus tahtoo kaikkiin suuntiin pitää ovet avoinna rauhan mahdollisuuksien tiedusteluille, luonnollisesti valtakunnan kunnian ja sodassa saavuttamaa mainetta täysin vastaavalla arvokkaalla tavalla.

Vihdoin saimme nyt ensi kerran mitä arvovaltaisimmalta taholta kuulla kauan odotettuja ja enemmän kuin ansaittuja tunnustuksen sanoja sieltä tämmöisissä oloissa elävää Norjan jaloa kansaa kohtaan, joka aina kun meillä on ollut vaikeat ajat, on meitä hartaudella muistanut. Nämä herra pääministerin miehekkäät sanat samoin kuin niiden ulottaminen meitä omista vaikeuksistaan huolimatta niin jalomielisesti auttanutta mutta yhtäkkiä perin kriittilliseen tilanteeseen joutunutta Tanskaa kohtaan, otetaan kaikkialla valtakunnassa vastaan vilpittömin tyydytyksen tuntein.

Ennen kaikkea oli herra pääministerin puhe miellyttävä rohkaisevan, tulevaisuuteen luottavan perussävynsä vuoksi. Se myrkyllinen, elinvoimaiselle kansakunnalle läpeensä sopimaton, se arvoton ja kaiken elämäntahdon tappava defetismi, jota eräällä vastuuttomalla taholla eikä valitettavasti aivan ilman menestystä on koettu kansan laajoihin kerroksiin levittää, oli pääministerin puheesta mahdollisimman kaukana, samoin kuin ruusunhohteinen tosiasia-in vakavuutta vierova optimismi, jota meillä myöskin esiintyy ja joka sek in voi koitua hyvin kohtalokkaaksi. Puheessa oli toisin sanoen sanottu kaikki, mitä pitikin sanoa, ei enempää eikä vähempää.

Niin hyvä tarkoitus kuin täällä useinmainitulla 33 kansalaisen, jotka minun käsitykseni mukaan kaikki ovat isänmaallisia miehiä, kirjelmällä ja vetoomuksella lienee ollutkin, ei voi olla siinä havaitsematta jälkiä juurimainitsemastani defetismitä. Onko meillä siihen vähäisintäkään syytä? Eivät mitkään tapahtumat meidän omilla sotarintamillamme eikä liioin, kuten herra pääministerin lausunto osoitti, kotirintamallamme anna siihen aiheita. Mitä suuriin sotänäyttämöihin tulee, ei niillä ole tapahtunut mitään niin mullistavaa, että meidän olisi syytä painaa päämme pensaaseen. Sotaonnen vaihtelevuus on siksi luonnollinen asia, että liian pitkälle menevien johtopäätösten vetäminen siitä tuskin osoittaa rauhallista ja kylmää harkintaa. Ulospäin tuota vetoamista helposti, kuten on huomautettu, voidaan tulkita hyvinkin vakavana heikkouden merkkinä. Että niin on tehtykin, siitä ovat kaikkein useimpien Ruotsin lehtien kirjoitukset liiankin selviä todistuksia. Ruotsin lehdistö on tehnyt asiasta ansaitsemattoman suuren numeron, ja herrat ovat Ruotsin lehtien kautta saaneet ansaitsemattoman arvonnousun. Tämä ei koske ainoastaan meille vihamielistä Göteborgs Handels och Sjöfartstidningeniä ja siihen verrattavia ja meihin kaksimielisesti suhtautuvaa Dagens Nyheteriä, jota eräät Suomen kansalaiset katsovat arvonsamukaiseksi käyttäjä taisteluaseenaan valtiollisesti heille epämiellyttäviä kansalaisia kohtaan omassa kotimaassa — häpeä sanoa — vaan myös meille kauttaaltaan ystävällisiäkin lehtiä.

Me olemme olleet ja olemme monessa suhteessa Ruotsille suuressa kiittolisuudenvelassa. Me, ainakin se ryhmä, johon minulla on kunnia kuulua, suhtaudumme mitä myönteisimmin, pitkälle, joskaan ei liian pitkälle menevään n.s. skandinaviseen orientoitumiseen. Mutta tämä ei saa meitä niin yksipuolisesti hurmata, että antaisimme Ruotsista tulevien monenlaisten »neuvojen» johtaa toimintaamme. Luultavasti me sentään itse koko lailla paremmin kuin läntiset naapurimme ymmärrämme, mitä meidän rauhaamme tulee ja miten riippumattomuuttamme tehokkaimmin on suojeltava.

Kerrassaan edesvastuutonta oli, ja siinä minä olen samaa mieltä kuin ed. Ikola, antaa Ruotsin lehdistölle sensatiomainen tilaisuus rikkiviisaasti jälleen nykyisessä tilanteessa ryhtyä jonkinlaiseen opettajan eli sedän tehtävään. Ja kerrassaan rikollista eikä ainoastaan kevytmielistä oli antaa tietolähteen vuotaa niin runsaasti, että Ruotsin lehdet tiesivät 33 herran hankkeista ennen kuin me täällä kotona ja sisälsivät hälyttäviä uutisia niistä. Tällaista on valitettavasti ennenkin tapahtunut. Eräissäkin tapauksessa talvisodan päättymisen kynnyksellä silloinen ulkoasiainministeri Väinö Tanner kuitenkin yhdennelätoista hetkellä sai asiasta tiedon ja hänen onnistui ihailtavalla tarmollaan, päättäväisyydellään ja arvovallallaan estää pahin. Mielestäni hallituksen pitäisi nytkin tarmokkaasti puuttua asiaan. Sen on saatava selville, kuka tapin avaaja on. (Eduskunnasta: Oikein!). Kertoman mukaan hän onneksi ei istune tässä kamarissa. Syy-

lisenä on mainittu muuan itsessään epäilemättä hyvää tarkoittava, mutta jo ennenkin täysin harkitsemattomista edesottamuksistaan ikävänkүүлuisaksi tullut henkilö (Eduskunnasta: Sano pois vain!). En minä tahdo esiintyä minään ilmiäntajan tapaisena.

Oli täysin paikallaan, että me täällä jo ennen talvisotaa tuntuvasti kovensimme rikoslain 12 lukua ja teimme eräitä tärkeitä täydennyksiä maanpetosrikosten kohdalla. Mutta nuo kovennukset eivät saa kohdistua ainoastaan harhaanjohdettuihin, itäänpäin vilkuileviin usein aivan yksinkertaisiin kansalaisiin. Niitä on yhtä ankarasti sovellettava myös n.s. herrasmiehiin (Eduskunnasta: Oikein!), olivat ne kuinka arvossapidettyjä tahansa. Sitä vaatii kansan terve oikeustajunta (Eduskunnasta: Aatelismiehiinkin!). Kovennukset eivät saa muodostua lain kunnioitusta heikontaviksi luokkasäännöksiksi. Niiden pitää samalla tavalla suuntautua kaikkiin rikkoneisiin ja hairahtaneisiin kansalaisiin, jotta kunnioitus lain pyhyttä kohtaan ei järkkäisi.

Ed. W i c k m a n : Herra talman! Sent omsider har riksdagen beretts tillfälle att uttala sig i fråga om vårt lands utrikespolitiska ledning, samt rörande andra aktuella angelägenheter, som stå i samband med denna fråga.

Man har tämmeligen allmänt fått den uppfattningen, att riksdagen frivilligt avhänt sig allt inflytande ifråga om utrikespolitiken. Denna beskyllning kan i någon mån vara berättigad. Dock må det få sägas ut, att regeringen, särskilt den föregående, bär största andel i det missförhållande, som inrätt i fråga om riksdagens passiva roll vid handhavandet av landets utrikesangelägenheter. Det system regeringen infört i syfte att informera riksdagen i utrikes- och andra viktiga angelägenheter, som består i att de olika gruppledarna kallas till statsministern, respektive någon annan minister och i exceptionella fall, till presidenten, där mer eller mindre konfidentiella meddelanden ges, vilka gruppledarna i sin tur i mer eller mindre beskuren form få meddela sina grupper, detta system kan icke anses vara förutsatt i riksdagens arbetsordning eller i enlighet med god parlamentarisk praxis. Det är endast i sådana länder, där man medvetet arbetar i syfte att undergräva riksdagens anseende och arbetsmöjligheter sådana informationsmetoder brukar användas av regeringarna gentemot riksdagen. Det är att hoppas att vårt parlamentariska liv befrias från denna utväxt, vars smittofrön härstammar från diktaturländerna, och som en lång tid redan förlamat riksdagens arbetslust. Denna dags utrikespolitiska debatt är ett gott tidens tecken. Vårt parlamentariska liv håller på att tillfriskna. Mätte blott resultatet av dagens förhandlingar icke bli ett likadant fiasko, som det som debatten i nov. 1941 blev.

Gå vi så att betrakta statsministerns tal, kan man ej värja sig för att

den anda av optimism, som genomgår andragandet icke har tillräckligt god grund för sig. Redan den optimistiska ekonomiska översikten synes vara något för högt uppskruvad i fråga om vårt lands möjlighet att klara sig. Vår statsskuld växer med svindlande fart och ett faktum är, att penningens köpkraft försämrats avsevärt. Skördeförhållandena äro icke så goda, som de kunna vara, beroende på bristande arbetskraft och gödselämnen m.m. På många ställen ha vidriga väderleksförhållanden, såsom starka regn och hagelfall, skadat avsevärt skörden. De betydande militära utskrivningarna av hästar, nötkreatur, och jordbruksalster ha avsevärt verkat både ekonomiskt och moraliskt som en tung och förlamande börda för landsbygdens folk. Att påstå, som statsministern gör, att ingen krigströtthet försports hos oss, är att som haren sticka huvudet i busken och låtsas icke se vad som dock finns. Den krigströtthet, som onekligen finnes hos oss, är emellertid icke av samma art som den, som tar sig uttryck i defaitism och längtan efter fred på vilka villkor som hälst. Nej, därhän har det ej ännu kommit hos oss. Ännu kämpar vårt folk både på hemmafronten och i krigslinjerna med okuvligt mod och tro på seger för det rättvisa i vår kamp. Men det får ej fördöljas, att en stark fredslängtan gör sig gällande både på krigs- och hemmafronten. Man spanar och spörjer efter tecken som båda fred, och folkförsoning. Och må det även utsägas, att i denna allmänna fredslängtan blandar sig massor av frågor. Med oro frågar man sig, hur ha de ledande i vårt land inställt sig och sin politik inför den för mången oväntande utvecklingen på de många krigsfronterna världen runt. Ha våra ledande statsbyggmästare tänkt på att inrätta någon reservutgång ifall det på allvar börjar brinna i vår parad- eller huvudutgång. Man kan ej mera dölja för någon, att utgången av världskriget kan bliva en annan än den som våra ledande politiker under en följd av år ansett som den enda möjligheten, och efter vilken de inrättat vårt lands utrikespolitik. Menige man har börjat tänka politiskt, strategiskt och logiskt, och resultatet har icke blivit för honom och landet uppmuntrande. Han ber varma böner till den Gud, som ofta förut ingripit i vårt lands öde, då ovisa ledare, icke av illvilja, men av kortsynthet, lett landet in i ett ogenomträngligt dunkel.

Man kan ej dölja, att statsministerns tal icke förmådde skingra oron och som en hoppets stråle lysa genom framtidsdunklet. Det hjälper oss icke, att anlägga en fatalistisk ljussyn på problemet, eller som vi göra, spela den kränkta oskuldens martyroll. Förgäves lyssnade man efter de toner av erkännande av politiska misstag och blunder, för att icke säga synder, vårt lands ledning gjort sig skyldig till. Med all förståelse för och instämmande i det beklagande av att vi råkat i motsatsförhållande till exempelvis Storbritannien, som statsministern så sant och gripande gjorde sig till tolk för, skulle dock detta beklagande gjort sig bättre om det åtföljts av ett beklagande av det faktum, att vi av en eller annan

anledning, tog det första steget till avbrytande av de diplomatiska förbindelserna mellan vårt och nyssnämnda land. Likaså hade det varit både sant och vackert, om statsministern hade erkänt, att vi med ovanligt stora och klumpiga fötter trampat in i klaveret i vårt politiska umgänge med U.S.A. Det kan icke förnekas, att vi själva i mycket stor utsträckning under föregående regering och icke mindre under nuvarande regerings tid själva vållat, att vi icke längre äga den »good will» i de anglosaxiska länderna, som vi hundraprocentigt förut ägde. Att vårt land icke längre äger samma starka position hos västmakterna som tidigare, beror nog icke enbart på, att deras bundsförvant Sovjetryssland är vår fiende och att deras fiende är vår vän. Det är absolut omöjligt, att på så kort tid som nu skett, den ena parten skulle kunnat slå om i sina känslor gentemot den andra, om blott den ena bär skulden därtill. Att i förhållandena Finland contra anglosaxarna vi skulle vara den oskuldsfulla kränkta parten, kan ingen samvetsgrann människa, som i någon mån känner till de spända förhållandenas förhistoria, vare sig påstå eller tro. Vi tänka blott på de erbjudanden U.S.A. gjort och på vårt lands sätt att behandla dessa. Kan någon förvåna sig över, att man i de stora demokratierna i väster härefter betvivlar vår förmåga att fritt behandla våra livsintressen och vår vilja att räknas till de fria västerländska demokratierna. Enligt min mening ha de stora anglosaxiska makterna visat oss en förvånansvärt stor portion förståelse och fördragsamhet. Så har ju den engelska krigsförklaringen blivit hittills i stort sett en blott pro forma sak och med U.S.A. ha vi ju ännu vissa förbindelser — allt detta icke som ett resultat av vår kloka politik gentemot dem, utan av andra skäl, som vi icke ha någon ära av.

Det var med synnerligen stor tillfredsställelse man tog del av statsministerns uttalande om vårt förhållande till bl. a. de skandinaviska länderna. Vi få alltså inränga vår statsminister bland de finska kulturpersonlighetens skara, som utan omsvep deklarerar sig för intima nordiska förbindelser. Det är att hoppas att denna skara på finskt håll skall få både en snabb och väldig tillväxt, ty förbindelserna västerut äro i många avseenden våra enda räddningsmöjligheter, både nu och framledes.

Hittills har jag ej ännu berört det, som utgör kärnan i statsministerförändret och huvudintresseämnet vid denna debatt, nämligen våra krigsmål och fredssträvanden. Det var med stort gillande man tog del av regeringens förklaring om vårt krig som ett krig, som icke har något att göra med stormakternas kamp. Vi kämpa vår egen heliga frihetskamp. Vi äro därvid tacksamma för den hjälp vi fått av Tyskland, men ha i denna vår kamp icke några traktatbundna överenskommelser med vår vapenbroder eller någon annan makt. Detta är gott och väl. Vårt mål är värnandet av vårt oberoende och vår frihet. För dessa värden offerar vårt folk sitt blod. Alla äro vi ense om dessa frågor. Vårt folk är fast

beslutet att kämpa för sitt liv och sin frihet, därom är det ingen diskussion. Men det kan ej förnekas, att statsministern använde ett uttryck upprepade gånger, som man i vissa chauvinistiska storfinska kretsar med förkärlek använder, nämligen uttrycket »tryggad fred». I detta uttryck har man inrymt vissa strategiska funderingar, som i praktiken betyder erövring av främmande territorier och andra planer, som äro främmande för ett rent och heligt försvarskrig och dess mål. Enligt min mening ha vi här vår sjuka utrikespolitiska akilleshäl. Vi ha låtit äventyrliga chauvinister i alltför hög grad ha fri och öppen talan i frågor rörande vårt lands krig och krigsmål. Vårt lands ledande och ansvariga politiker ha ofta, men i för svävande ordalag deklarerat, att vårt krig har ingenting att göra med erövring och dylikt. Men i handling ha vi icke bekräftat dessa förklaringar. Där, långt bortom våra historiska gränser, lägges oräkneliga miljoner i företag som skvallra om, att vi hålla på att installera oss för långa tider framåt på dessa främmande orter. Samtidigt fås i bl.a. Finlands radio röster höras, som föra ett språk, som om det vore avgjort att vårt land beslutit sig för en äventyrlig erövringspolitik. Det kan icke förnekas, att vi uppvisa ett dubbelt ansikte. Åt de chauvinistiska bland vårt folk förete vi bilden av ett folk, som lyckligen genomför ett erövringskrig, och åt annat håll visa vi oss vara ett synnerligen nyktert och återhållsamt folk, som kämpar blott för att trygga våra historiska gränser och vår urnordiska frihet. Enligt min mening vore tidpunkten nu synnerligen lämplig, att offentligt och ärligt deklarerat från officiellt håll, att vårt krig är ett enbart försvarskrig utan samband med stormaktskriget, samt att vi som en logisk följd av vårt krigsart icke ha något annat krigsmål än värnandet av och befastandet av vårt oberoende och vår demokratiska frihet inom våra gamla historiska gränser. Alla erövringsdrömmar böra härefter vara bannlysta.

I detta nu kunna vi knappast göra så mycket för åstadkommandet av en separat fred, men det är att hoppas, att regeringen i enlighet med statsministerns ord med allvar och ansvar följer med händelserna i världen, samt begagnar sig av första lägenhet att åstadkomma den efterlängtdade fred vårt folk är i stort behov av. Då jag ansett, att vår grupp, genom ordförandens gjorda deklaration andats en något för stor tillfredsställelse med regeringens politik, har jag velat göra detta uttalande, ehuru jag dock förenar mig med gruppens slutliga ställningstagande till statsministerns uttalande.

Ed. Wirtanen: Herra puhemies! Hallitus on lopultakin katsonut tarpeelliseksi antaa eduskunnalle yleispoliittisen tilanneselostuksen. Mitä siitä muuten sanottaneenkaan, kukaan ei voine väittää, että tämä selostus on ennenaikainen. Pian on kulunut kaksi vuotta siitä, kun hallitus viimeksi esiintyi eduskunnan edessä tämän luontoisessa asiassa; sehän ta-

3.9.1943

pahtui syksyllä 1941, jolloin Moskovan rauhassa riistetyt alueet pääasiassa jälleen palautettiin isänmaan yhteyteen. Sen jälkeen on kieltämättä yhtä ja toista tapahtunut. Kukaan ei tahtone väittää, että historia on levännyt, päinvastoin maailmansota ja yleispoliittiset näköalat ovat tänä aikana läpikäyneet mullistavia muutoksia, muutoksia, joilla pakotakin täytyy olla suuri vaikutus maamme asemaan ja maamme tulevaisuuteen.

Tosin me joskus menneinä kuukausina olemme saaneet kuulla, ettei mitään sen merkityksellisempää olisikaan tapahtunut. Kun Saksan ensimmäinen hyökkäys Neuvostoliittoa vastaan pysähtyi syksyllä 1941, jäi tämä ratkaiseva tapahtuma ja sen merkitys maassamme melkein huomaamatta, koska ylenpalttinen propaganda esti yleisöä näkemästä, mitä todellisuudessa oli tapahtunut. Myöhemmätkin vaiheet itärintaman vaihtelevassa sodankäynnissä on propagandan avulla onnistuttu salaamaan niin että vieläkin on henkilöitä, jotka eivät kokonaan ole luopuneet aikaisemmista perin optimistisistä käsityksistään. Samaa voi myöskin osaksi sanoa siitä, mitä muualla on tapahtunut. Länsivaltujen kasvava ylivoima ilmassa on vasta viime aikoina huomioitu meidän tiedotuspalvelussamme. Hyökkäys Afrikkaan herätti alussa voimakkaan reaktion, mutta se bagatellisoitiin myöhemmin merkityksettömäksi toisarvoiseksi sotatapahtumaksi. Tuskin edes hyökkäys Sisiliaan olisi herättänyt meillä suurempaa mielenkiintoa, ellei tämä maihinnousu samalla olisi johtanut Mussolinin kukistumiseen ja fascistisen järjestelmän lopettamiseen. Nyt on luultavasti vain ajan kysymys, milloin Italia solmii aselevon ja luopuu sodasta yhtyneitä kansakuntia vastaan. Tänään aamupäivällä jo huomasimme, että maihinnousu Euroopan mantereelle on aloitettu.

Olisi luullut, että hallitus näinä kuluneina kahtena sotavuotena usein olisi tuntenut tarvetta informoida eduskuntaa käsityksestään maailman yleisestä politiikasta. Tämä sitäkin suuremmalla syyllä kun eduskunnallakaan ei ole parempia informointimahdollisuuksia kuin tavallisilla kansalaisilla. Eduskunnanhan täytyy tyytyä siihen, mitä lehdistössämme on suvaittu julkaista. Ja jokainen, joka on ollut tilaisuudessa seuraamaan ulkomaiden lehdistöä, on voinut todeta tiedoitustoimintamme erinomaisen yksipuolisuuden, jopa virheellisyyden ja valheellisuudenkin. Kansalaiset ovat kuitenkin kaikesta huolimatta tunteneet vakavaa huolestuneisuutta tapahtuneen kehityksen johdosta, koska tiedoitustoiminta ei ole kokonaan voinut estää maan kansalaisia näkemästä, mitä todella on tapahtunut. Hallitus on kuitenkin sinänsä ihailtavalla rauhallisuudella suhtautunut asioiden kulkuun eikä ole katsonut tapahtuneen mitään ilmoittamisen eikä harkinnan arvoista, koska se ei ole halunnut tuoda politiikkaansa eduskuntaan puntaroitavaksi. Se on vain tyytynyt perin suppeisiin ja edellisen hallituksen aikana mitään sanomattomiin ilmoituksiin ulkoasiainvaliokunnalle. Vielä kesäistuntokauden aikana suunniteltiin edus-

kunnan kokoontumista lokakuun alkupäiviksi. Ilmeisesti vasta yllätykselliset tapahtumat Italiassa herättivät hallituksessa vakavaa mielenkiintoa, jopa siinä määrin, että päätettiin kutsua eduskunta kokoon ja antaa sille tilanneselostus, jonka nyt tänään täällä olemme kuulleet.

Tämä käsittämättömän optimistinen maailmantilanteen arviointi nimenomaan juuri Suomen kannalta katsoen antaneekin selityksen niihin monenlaatuisiin otteisiin, jotka olivat ominaisia nykyistä edelliselle hallitukselle. Muutenhan ei olisi selitettävissä esim. diplomaattisten suhteiden katkaiseminen Isoon-Britanniaan. Vielä vähemmän voidaan ymmärtää sitä tapaa, millä Suomi tämän toisen sodan kynnyksellä katkaisi suhteet Puolaan. Se rettelöimishalu Amerikan Yhdysvaltojen kanssa, joka oli ominaista edelliselle ulkoministerille, on myöskin ymmärrettävissä vain tällaisen optimistisen yleiskäsityksen valossa. Kun nyt vihdoinkin olemme kehityksessä joutuneet siihen, että joka taholla aletaan ymmärtää maamme arkaluontoinen kansainvälinen asema ja tämän aseman sanelemat poliittiset velvoitukset, on tämä epäilemättä edistysaskel, jota tyydytyksellä on tervehdittävä. Ei siis ole mitenkään ennenaikaista, että eduskunta kerran saa mahdollisuuden vakavasti puuttua näihin asioihin. Eduskunta on tähän saakka välttänyt ulkopoliittista keskustelua. On merkillistä, ettei meillä näinä kohtalokkaina vuosina ole ollut ainoatakaan todellista ulkopoliittista keskustelua siinä elimessä, joka kuitenkin loppujen lopuksi kansan, nykyajan ja tulevaisuuden edessä on vastuussa siitä politiikasta, jolla maamme ja kansamme nykyiset ja tulevat kohtalot luodaan. Olemme saaneet kuulla hallituksen julkilausumia ja olemme antaneet todistuksia yksimielisyydestämme. Mutta hallitus ei ole julkisesti sen enempiä kuin suljetussakaan istunnossa halunnut ulkopoliittista keskustelua. Se ei myöskään eduskunnan edessä ole halunnut antaa todellista selvitystä politiikastaan. Ulkonaista muodollista yksimielisyyttä on pidetty arvokkaampana kuin avointa keskinäistä selvitystä niistä kysymyksistä, joissa erimielisyyksiä ehkä olisi voinut ilmaantua. Eduskunta on tähän tyytynyt ja me olemme siten saaneet nähdä, ettei kansan eduskunta maassamme ole näytellyt mitään itsenäistä osaa ulkopoliittikkamme kehityksessä. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö eduskunnassa olisi ollut eriäviä käsityksiä, vivahteita, niin, jopa kokonaan toisenlaisia käsityskantojakin erinäisissä kysymyksissä, kuin mitä aika-ajoittain julkisuudessa on ilmaistu enemmän tai vähemmän viralliselta taholta. Tämä on joskus tuotu ilmi täällä eduskunnassakin. Palautan tässä mielin ruotsalaisen eduskuntaryhmän tunnetun ja kaukonäköisen julkilausuman eduskunnassa joulukuussa 1941, jolloin sotamme puolustusluontoisuutta alleviivattiin ja hallitusta kehoitettiin määrittelemään sotamme päämäärät ja niitä rajoittamaan. Jos silloin hahmoiteltua politiikkaa olisi johdonmukaisesti noudatettu, olisi välttytty monista virheistä ja maamme asema olisi nyt vallon toinen ja varmasti paljon edullisempi. Muistutan myöskin siitä keskustelusta

3.9.1943

eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan ja ulkoministerin välisistä suhteista, joka käytiin viime vuoden loppupuolella. Silloin keskustelu koski muodollista hallituksen ja eduskunnan välistä suhdetta, mutta jokainen mielialoja tunteva tietää, että silloiseen ulkoministeriin kohdistuva arvostelu tarkoitti sitä tapaa, millä hän hoiti ulkopoliittisia suhteita.

Sotilaallisesti on maamme asema joulukuunssa 1941 lähtien ollut selvästi puolustuksellinen. Minun ei tässä tarvitse korostaa, että tämä varmastikin on vastannut kansamme suuren enemmistön kantaa. Mutta jo vanhan rajan ylittäminen herätti monessa vissiä epäilyä. Kansamme on rauhaa rakastavaa, mutta se on myöskin realiteetteja tajuavaa, ja se ymmärtää senvuoksi, ettei voi olla maamme etujen mukaista harrastaa sotilaallista aktivismia, ellei tämä esim. strategisista syistä ole aivan välttämätöntä (Oikealta: Se oli sitä). Minä uskon, että useimmat tässä maassa, niinkuin tässä huoneessakin ovat tyytyväisiä siihen puolustukselliseen sotapolitiikkaan, jota armeijan vastuunalainen johto joulukuusta 1941 lähtien on noudattanut, mutta vaikka yksimielisyys tässä hyvin tärkeässä kohdassa onkin yleinen, se ei merkitse sitä, ettei hallituksen politiikka olisi antanut aihetta arvosteluun muissa suhteissa, monessa tärkeässä, jopa oleellisessakin kohdassa. Jokainen, joka vielä muistaa ne tapahtumat, jotka syksyllä 1941 johtivat Englannin ja eräiden muiden valtioiden sodanjulistuksiin, muistaneekin myöskin, että eduskunta silloin oli käytännöllisesti katsoen ratkaisujen ulkopuolella. Suhteet Englantiin katkaistiin perusteella, jota tuskin enää vakavasti haluttaisiin täällä esittää. Silloin esiintyvää tyytymättömyyttä ei päästetty julkisuuteen, koska sensuuri kielsi siihen aikaan, niinkuin myöhemminkin, melkein jokaisen virallisesta poikkeavan käsityskannan. Eduskunta asetettiin tapahtuneiden tosiasioiden eteen, joten mielipideilmaisut täällä olivat täysin merkityksettömät. Mutta meillä oli jo silloin laajalle levinnyt mielipide, joka katsoi, että ei meillä suinkaan ollut syytä ja varaa katkaista suhteita Englantiin, vaan että meidän päinvastoin olisi pitänyt tehdä kaikkemme mahdollisimman hyvien ja kiinteiden suhteiden säilyttämiseksi läntisiin suurvaltoihin ja yleensä kansanvaltaiseen maailmaan. Mutta hallitus, kuten tiedämme, katkaisi suhteet myöhemmin Puolaan ja Norjaan, toisin sanoen Norjan lailliseen hallitukseen. Siten maamme kansainvälistä asemaa heikennettiin ilman mitään pakottavaa syytä.

Viralliselta taholta on useasti selitetty, ettemme osallistu suurvaltojen sotaan ja ettemme käy valloitusotaa ja että taistelumme on puhtaasti puolustusluontoinen selkkaus itäisen naapurimme kanssa. Kaikki tämä on hyvää ja oikeaa. Mutta monet virallisessakin asemassa olevat henkilöt ovat lausuneet ajatuksia, jotka selvästi ovat sotineet mainittua virallisuontoista kantaa vastaan. Tiedotuslaitoksen Suur-Suomi-propaganda, jota on saanut harjoittaa jopa ulkomaillekin päin, on myöskin asettanut politiikkamme omituiseen valoon. Jokaisen pitäisi ymmärtää, että tällainen

propaganda on, jos mikään, vahingoittanut maamme kansainvälistä asemaa. On selvää, että suhteitamme kansanvaltaiseen maailmaan olisi pitänyt hoitaa kokonaan toisenlaisella huolenpidolla säilyttääksemme meille osoitettua ja meille niin tärkeätä arvonantoa kansanvaltaisten valtioiden piirissä. Julistuksemme sotamme puolustusluontoisuudesta ja sen erillisyydestä olisi pitänyt ilmaantua poliittisissa teoissa. Meidän olisi pitänyt osoittaa itsenäisyyttämme ja enemmän ottaa huomioon asemamme erikoisluontoisuudet ja ennen kaikkea olisi pitänyt välttää tekoja, joiden voidaan tulkita osoittavan liittosuhdetta akselivaltoihin. Tämä sitäkin suuremmalla syyllä, koska emme ole sellaisessa liittosuhteessa, koska sotamme on ja täytyy olla erillistä puolustussotaa ja koska olemme, niinkuin sosialidemokraattien tunnetussa julkilausumassa on sanottu, vapaat irtaantumaan sodasta, milloin käytännölliset mahdollisuudet siihen ilmaantuvat.

Myönnän, että juuri niistä ollaan ja voidaan olla eri mieltä. Mutta tässä keskeisessä kysymyksessä on mielestäni lähdettävä siitä, että tärkein ja ratkaiseva edellytys rauhallisille ratkaisuille on vihollisemme mahdollisesti esiintyvä halu sovintoon. Muut seikat, kuten esim. muiden sotaikäyviin valtioiden toivomukset, eivät missään tapauksessa saisi ratkaista kantaamme. Meillä ei ole eikä saa olla poliittisia tai sotilaallisia liittosopimuksia minkään suurvallan kanssa. Tällöin ei myöskään pitäisi toimia tavalla, joka voi antaa aihetta olettamukseen, että sellaisia todella olisi olemassa.

On tässä maassa henkilöitä, jotka ovat valmiit rakentamaan turvallisuutemme jonkin suurvaltaliittymän varaan. Tällainen voisi tietysti tulla kysymykseen, jos olisi jonkinlaisia edellytyksiä todelliselle liittopolitiikalle. Mutta Suomi on valitettavasti liian pieni valtio harrastaakseen tällaista politiikkaa. Me joutuisimme sellaisessa yhteydessä aina vain näytelemään shakkinappulan osaa. Me emme voisi sitoa tai rajoittaa liittokumppanimme toimintaa meidän etujemme ja meidän intressiemme mukaisesti. Me ottaisimme päällemme suuria vaaroja emmekä kuitenkaan saisi takeita siitä, että liitto todella toimisi vaaran hetkellä, koska mikään suurvalta ei voi eikä tahdo sitoa käsiään jonkun toisarvoisen tekijän vuoksi. Näin ollen ei todellisuudessa ole olemassa edellytyksiä liittopolitiikalle jonkun suurvallan yhteydessä. Meidän pitäisi päinvastoin pyrkiä eroon suurvaltojen konflikteista ja politiikallamme osoittaa, että me emme halua ottaa niihin osaa. Meidän pitäisi entistä enemmän rakentaa siltoja skandinaavisiin naapurimaihin, lähinnä Ruotsiin, ja pyrkiä vahvistamaan asemaamme näiden valtioiden yhteydessä. Ei kukaan voi tietysti väittää, että me tällaisella pohjoismaisella politiikalla voisimme hankkia itsellemme 100-prosenttisen turvallisuuden, se on selvää, mutta me voisimme siten kuitenkin joka tapauksessa vahvistaa asemaamme ja vahvistaa asemaamme ilman, että samalla lisääsimme ulkonaisia vaaroja. Sitä vastoin suurvalta-

liittymiin yhtyminen, samalla kuin se määrättyssä tilanteessa antaa suuremman turvallisuuden, se myös tuo mukanaan omat vaaransa.

Jokaisen, joka tuntee sisäiset ja ulkonaiset vaikeutemme, täytyy myöntää, ettei ole ollut eikä ole mikään helppo tehtävä ohjata maan kohtaloita niissä vaikeissa olosuhteissa, joissa pakostakin olemme joutuneet elämään. Nämä vaikeudet eivät suinkaan ole vähentyneet sen kautta, että määrättyissä piireissä on niitä jatkuvasti aliarvioitu kuluneina sotakuukausina. Tällä hetkellä ei ole kuitenkaan paljon syytä puhua tehdyistä virheistä tai muistuttaa laiminlyönneistä, mutta on välttämätöntä, että ne tunnustetaan ja että asemamme kaikki vaarat ja vaikeudet arvioidaan ennakkoluulottomasti. Tällöin on ennenkaikkea tehtävä eräs yleinen toteamus. On ilmeistä, että maamme asema tulevassa maailman järjestelyssä tulee muodostumaan sitä vaikeammaksi, mitä kauemmin ja syvemmin olemme mukana sodassa. Tästä seuraa loogillisesti välttämättömyys harkita kaikkia niitä keinoja, jotka voivat olla omiaan irrottamaan meidät sodasta ja valmistamaan meille kunniallisen rauhan (Eduskunnasta: Hinnallako millä hyvänsä?) — Kunniallinen rauha ei ole »rauha hinnalla millä hyvänsä», vaan se on sellainen rauha, jonka Suomen kansa voi hyväksyä. — Juuri tässä mielessä on syytä arvostella esim. sitä tapaa, millä hallitus suhtautui siihen rauhan tunnusteluun, jonka Yhdysvallat viimeksi meille välittivät. Tässä maassa on usein valitettu sitä, ettei Neuvostoliitto tietävästi ole tehnyt meille mitään suoranaista rauhantarjousta. Kun näin on, eikö silloin olisi ollut luonnollista koettaa ottaa selvä siitä, mitkä ovat Neuvostoliiton suunnitelmat, vaatimukset ja mahdolliset ehdotukset, varsinkin kun vastapuolen taholta meille ystävällisen valtion välityksellä on tarjottu siihen nimenomainen tilaisuus (Eduskunnasta: Sitähän kysyttiin!). Tätä taustaa vastaan meidän on arvosteltava sitä adressia, joka äskettäin jätettiin tasavallan presidentille. Adressin ydinajatus ei ole mikään muu kuin kehoitus tasavallan presidentille harkita kaikkia niitä keinoja, jotka nykyisessä tilanteessa voisivat olla omiaan edistämään maamme ulkopoliittikan kehittämistä rauhaa kohti, toisin sanoen Suomen irrottamista sodasta. Adressin allekirjoittajat, päinvastoin kuin hallitus Yhdysvalloille antamassaan vastauksessa, katsovat, että Suomella on vakava syy tutkia ja tunnustella rauhanmahdollisuuksia. Ellei hallitus katso itsellään olevan siihen mahdollisuuksia, on aikaansaatava uusi hallitus, joka voi ryhtyä rauhaa valmistamaan. On itsestään selvää, että meidän on täytettävä kaikki sitovat velvoituksemme. Me emme ole kuitenkaan sidotut mihinkään muuhun kuin itsepuolustukseen, emmekä osallistu suurvaltasotaan, vaan olemme käyneet ja käymme puolustussotaa yksinomaan Neuvostoliittoa vastaan. Voidaan ehkä sanoa, ettei meillä ole mahdollisuuksia erikoisrauhaan yksinkertaisesti siitä syystä, ettemme ehkä voi odottaa sellaisia ehtoja, jotka kansamme käsityksen mukaan olisivat oikeudenmukaiset ja kunnialliset. Tällainen käsityskanta voi olla varsin oikeutettu,

mutta se ei mitenkään kumoa sitä ajatusta, että jo ajoissa valmistaudutaan vastaanottamaan sitä rauhaa, joka kuitenkin kerran on solmittava. Meidän täytyy rakentaa politiikkamme sen tosiasian varaan, että naapurinamme on eräs maailman suurimpia ja voimakkaimpia valtioita. Me emme saisi koskaan edes tilapäisen menestyksen sattuessa unohtaa tätä kumoamatonta tosiasiaa. Poliitiikkamme tulisi kaikissa olosuhteissa ottaa huomioon tämä maantieteellinen tekijä eikä harhautua luottamaan tilapäisiin sotapoliittisiin suhdanteisiin.

Kansamme on ollut valmis tarttumaan aseisiin epätoivoisissakin tilanteissa. Se on noussut puolustamaan oikeuttaan ja vapauttaan, vaikka sen oli yksin taisteltava taistelunsa ylivoimaista hyökkääjää vastaan. Mutta kansamme tajuaa, ettemme voi rakentaa olemassaoloamme vain vihan ja taisteluasenteen varaan. Suomen kansa on rauhallinen luonteeltaan, se ei rakasta sotaa eikä halua käydä sotaa muuten kuin siihen pakotettuna. Se ei myöskään usko, että järjestys maailmassa yksinomaan voidaan rakentaa aseiden varaan, rauhan täytyy myöskin rakentua moraalisten voimien ja kansakuntien välisen hyvän tahdon varaan. Kansamme on tässä sodassa antanut ehkä suurempia uhreja kuin mikään muu kansa ja se on edelleen valmis uhrautumaan, jos se osoittautuu väistämättömäksi. Mutta kansamme on samalla aina valmis rauhalliseen ratkaisuun niin pian kuin mahdollisuudet kunnialliseen rauhaan ovat olemassa. Mutta tämä merkitsee sitä, että maamme aina pitää olla valmis hyväksyttävään rauhalliseen ratkaisuun niissä muodoissa ja siinä järjestyksessä kuin kulloinkin osoittautuu käytännössä mahdolliseksi.

Tällaiset ovat ne suuntaviivat ja periaatteet, joita jokaisen hallituksen maassamme olisi noudatettava, jos tahdotaan ottaa huomioon tosiasiat ja pysyä realiteeteissa. Olisi toivonut tämän selvemmin käyvän ilmi herra pääministerin lausunnosta. Tässä hengessä on armeijamme käynyt kampaailua ja tässä hengessä armeijamme edelleenkin seisoo asemissa. Tässä mielessä kansamme on kestänyt raskaat koettelemukset ja on valmis yhä edelleenkin kestämaan, jos niin vaaditaan. Kansa työskentelee ja armeija taistelee samojen korkeiden päämäärien hyväksi, mutta kansa ja armeija odottavat myöskin, — siitä olen vakuutettu — että kansaneduskunta ja hallitus vakavasti ja päättävästi toimivat tässä hengessä ja valmistelevat sitä rauhaa, jota kaikki odottavat ja joka kerran on tuleva. Mutta ei riitä, että odotamme tapahtumien kehitystä, on välttämätöntä, että maamme johtavat elimet määrätietoisesti kaikkia keinoja harkiten ja vaikeudet voittaen pyrkivät saavuttamaan kansallemme rauhan, joka lopultakin suo meille mahdollisuuden suorittaa sitä valtavaa jälleennrakennustyötä, joka on läheisen tulevaisuuden suuri tehtävä.

Ed. K e k k o n e n : Kun eduskunnalle on suotu tilaisuus keskustella nykyisestä poliittisesta tilanteesta, en voi olla kiinnittämättä hallituksen

huomiota Suomeen saapuneiden virolaisten pakolaisten kohteluun. Katson olevani siihen velvollinen m.m. sen perusteella, että olen suomalais-virolaisen yhdistyksen puheenjohtaja, seuran, jonka toiminta olosuhteiden pakosta on ollut keskeytyksissä vuodesta 1940 lähtien.

Luultavasti jokainen eduskunnan jäsen ainakin pääkohdissaan tietää, millaiset olot Virossa ovat viime aikoina vallinneet. Sen perusteella voidaan myöskin ymmärtää, että sadat virolaiset ovat paenneet salateitse Suomeen ja vielä useammat sitä yrittäneet. Täällä he ovat joutuneet poliisiviranomaisten käsiteltäviksi, kuten luonnollista onkin. Mutta se tapa, jolla heitä on täällä kohdeltu, on vastannut hyvin vähän sitä perinnäistä ystävyyttä, jolla Suomessa on tavattu tämän läheisen heimokansan jäsenet vastaanottaa. Valtiollinen poliisi on näyttänyt pikemminkin käsittäneen, että nämä poliittiset pakolaiset ovat poliittisia rikollisia, ja toiminut yleensä sen mukaisesti. Tiedetään tapauksia, että tänne paennut virolainen on pyytänyt ja saanut Ruotsin hallitukselta maahantuloluvan Ruotsiin, mutta Suomen valtiollinen poliisi on estänyt heidän matkustamisensa Ruotsiin. (Eduskunnasta: Siivotonta!). Ja sekin tiedetään, että ennen kuin sanotti maasta matkustamista koskeva anomus valtiollisessa poliisissa ratkaistiin, on asiaan hankittu sellaisen elimen kannanotto, jota asioiden käsittelyjärjestys meillä ei tunne. Olettaisin, että tapaus, jota tarkoitan, on jotakin tietä joutunut hallituksen tietoon, joten toimenpiteet valtiollisen poliisin ojentamiseksi sen taholta olisivat nähdäkseni olleet eivät vain tarpeelliset, vaan suorastaan välttämättömät.

Kuten siitä, mitä olen tässä esittänyt, voidaan havaita, en kohdistu hallitusta vastaan mitään syytöstä virolaisten pakolaisten arvottomasta kohtelusta, mutta syytökseni suuntautuu sitä ankarammin valtiollisen poliisin ylintä johtoa vastaan. Se tapa, jolla tämä itsensä suvereeniseksi tuntevan laitoksen johto on jo pitemmän aikaa hoitanut tehtäviään, ei ole ollut herättämättä huolestumista Suomessa ja myös ulkomailla on kiinnitetty tämän laitoksen omaan politiikkaan huomiota. Hallitukselle on syytä esittää hyvin vakava toivomus, että tarpeenmukainen muutos valtiollisen poliisin toiminnassa saadaan aikaan. Ja ellei sitä tapahdu, on välttämätöntä palata tähän asiaan niin usein, että muutos todella saadaan aikaan (Eduskunnasta: Oikein!).

Pääministeri **L i n k o m i e s**: Ed. Kekkonen kiinnitti huomiota asiaan, joka ymmärrettävistä syistä on suhteellisen arkaluontoinen. Kumminkin on ed. Kekkosella ilmeisesti erheellinen käsitys siitä, mitenkä tänne saapuneita virolaisia pakolaisia on kohdeltu. Virolaisia pakolaisia on kuluvana vuonna saapunut maahan kaikkiaan 950 ja niistä on 188 edelleen matkustanut Ruotsiin. Näin ollen se käsitys, jonka ed. Kekkonen puheenvuorosta sai, että muka yleensä olisi estetty virolaisten pakolaisten edelleen matkustamista Ruotsiin, ei pidä paikkaansa. Ainoatakaan pako-

laisena tänne saapunutta virolaista ei ole palautettu, vaan kaikille on myönnetty asyyluoikeus ja on yritetty valmistaa myöskin kaikille mahdollisuuksien mukaan myönteiset olot. Suurin osa pakolaisista on ollut asevelvollisuusikässä olevaa miespuolista väkeä, joka vapaachtoisesti on pyrkinyt ja hyväksytty armeijaan. Loput on sijoitettu maatalous- ja metsätöihin. Ainoastaan muutamat harvat ovat saaneet asettua asumaan Helsinkiin, Turkuun tai johonkin muuhun suurempaan kaupunkiin. Hallitus on sitä mieltä, että virolaisille pakolaisille on myönnettävä asyyluoikeus, ja tulee pitämään huolta siitä, että heitä myötämielisesti ja asianmukaisesti kohdellaan. (Ed. Kilpi: Valtiollinen poliisi ei kohtele!).

Ed. M. Peltonen: Herra puhemies! Itse tähän varsinaiseen asiaan, siis hallituksen tiedonantoon, ei minulla ole paljon sanomista, enkä minä sitä varten pyytänytkään puheenvuoroa, mutta täällä on esitetty ulkopuolella päiväjärjestyksessä olevan asian pari sellaista lausuntoa, joita ei voi vaitiollen sivuuttaa. Kyllä kai koko eduskunta nyt on sentään havainnut, että tämä paljon puhuttu ja paljon parjattu 33 adressi on tehty positiivisessa mielessä ja senvuoksi minä en ymmärrä sitä lausuntoa, jonka ed. Erich täällä esitti. Hän antoi sen kuvan niinkuin nämä 33 nyt olisivat vähintään vikapääät maanpetokseen (Ed. Erich: Kaukana siitä!) ja tämä minusta antaa aiheita sentään ainakin vastalauseen merkkäämiseen pöytäkirjaan (Ed. Hiltunen: Erich sanoi nimenomaan, että te olette isänmaallisia miehiä!). Minä en puhukaan siitä lausunnosta, jonka ed. Ikola esitti. Minä en lähde hänen kanssaan kilpailemaan sankaruudesta, sillä minulla ei ole ollut tilaisuutta osoittaa sitä sillä tavalla kuin ed. Ikola aikanaan, mutta en ole tyytyväinen siihen, että eduskunnan pöytäkirjoihin sanellaan sellaisia lausuntoja kuin ed. Ikola saneli (Vasemmalta: Oikein!). Kyllä me olemme kaikki harrastaneet maan parasta ja on minulla se tunne, että kansanedustajakin saisi verolakien ohella ajatella myöskin politiikkaa (Hilpeyttä eduskunnassa). Me olemme nyt parhaan kykymme ja taitomme mukaan tässä paljon puhutussa adressissa yrittäneet kaavalla niitäkin mahdollisuuksia, että rauhakin joskus sattuisi tulemaan. Eikä olekaan rikos, jos hallitustakin muistuttaa tällaisen mahdollisuuden olemassaolosta. (Ed. Heiniö: Ruotsin kautta). Mitenkä? (Ed. Heiniö: Ruotsin lehtien kautta). Minä en puutu siihen tapaan, millä tavalla asia tuli julkisuuteen enkä vastaa siitä, mutta henkilökohtaisesti ilmoitan, että minä en ole siitä ollenkaan vihainen, että se tuli julkisuuteen, koska nykyisissä oloissa tuskin olisi ollut tällaisenkaan lausuman julkisuuteen tulo muuten mahdollinen. Ja mitä vahinkoa siitä nyt sitten maalle on ollut, jos se tuli julkisuuteen (Eduskunnasta: Paljon!). Minä kysyin, mitä vahinkoa? (Eduskunnasta: Kohta sanotaan!). Täällä tunnelmoidaan niin tavattoman paljon ja minusta eduskunnan pitäisi olla sellainen instanssi, jossa muutkin seikat kuin tunteet joskus saisivat määräysvallan.

3.9.1943

Ed. Wirtanen täällä äsken sanoi jotain siihen tyyliin, että sen kanssa, kenen kanssa ollaan sodassa, sen kanssa on myöskin tehtävä rauha. Minä en väitäkään, että rauhanteko nyt tänä kuukautena tai tuskin ensi kuusakaan on mahdollinen, mutta rauhan mahdollisuus pitää kuitenkin aina olla takataskussa, että jos siihen on tilaisuus, niin silloin se pitää tehdä huolimatta siitä, onko nyt Itä-Karjalan kysymys ratkaistu näin tai noin. Nämä ovat siis sellaisia kysymyksiä, joihin eduskunnan sekä oikealla että vasemmalla siivellä pitäisi suhtautua kylmällä järjellä eikä mahdollisesti sen mukaan, miten itse kukin on aikanaan tunteiden kuohuillessa tullut mahdollisesti ajatelleeksi.

Minä toivoisin, että sellaisia lausuntoja, joita edustajat Erich ja Ikola tämän asian yhteydessä esittivät, ei vakavissa asioissa vastaisuudessa eduskunnassa esitettäisi.

Ed. von B o r n: Herr talman! Det var icke min avsikt att uppträda i denna debatt, då jag i huvudsak omfattar det uttalande, som rdgsm. Furuhjelm på svenska riksdagsgruppen vägnar redan avgivit, men jag ser mig föranlåten att säga dock endast ett par ord, i anledning av tvenne här fällda yttranden.

Rdgsm. Hildéns tämligen obehärskade uttalande gentemot de mångomtalade s.k. »33» gäve anledning till åtskilliga kommentarer och invändningar. Jag skall dock icke ingå på ett närmare bemötande av hans påstående. Saken hör ju icke heller i och för sig till dagens debatt såsom sådan, även om den från olika håll här, merendels i en illa dold avsikt, dragits in däri. Jag konstaterar blott, att herr Hildén tog sig talan på den svenska befolkningens vägnar utan att han av allt att döma tillräckligt känner till opinionen utanför den relativt tränga krets, som han representerar. I motsats härtill är det skäl att beakta, att de svensktalande medborgare, som undertecknat adressen till presidenten, gjorde det blott i egenskap av enskilda medborgare, icke i svenskkollets eller någon annans namn. Att de genom sin kritik skulle ha separerat sig från eller brutit enheten med den finska befolkningen, såsom herr Hildén antyde, är ju ett påstående, som alls icke håller streck, eftersom adressen var ett företag, vari både språkgrupperna hade del. Herr Hildén medger, att innehållet i de 33:s uttalande till presidenten var sådant, att det kunde godtagas, att alltså blott formen och sättet för dess framförande voro felaktiga och beklagliga. Om herr Hildéns uttalande här måste man däremot säga, att det både vad form och innehåll beträffar är att beklaga.

Vad åter rdgsm. Icolas ännu mer obehärskade yttrande beträffar, kan det lämnas åt sitt värde. Övärdigheten att som riksdagsman representera folket, varom rdgsm. Ikola talade, tar sig nog uttryck på andra sätt än genom hänvändelse på sidan om folkrepresentationen till presidenten.

Ed. K i v i o j a : Ed. Wirtanen kovin korkealle asettui ja koetti opettaa eduskuntaa ja hallitusta, miten olisi pitänyt tehdä. Mutta hänen lausuntoaan kuunnellessa täytyi todeta, ettei hänellä ole kompetenssia tähän opettajan virkaan syystä, että hän ei tunne ainakaan meidän maamme perustuslakeja. Hänen lausunnostaan kävi selvästi ilmi, että muka hallitus on kutsunut eduskunnan koolle syyskuun alussa, ja että oli tarkoitus, että hallitus kutsuu eduskunnan koolle lokakuun alkuun, mutta Italian tapaukset saivat sitten hallituksen kutsumaan eduskunnan pikemmin koolle (Ed. Wirtanen: Niin se oli!). Valtiopäiväjärjestyksen mukaan hallitus ei kutsu eduskuntaa koolle, eduskunta itse päättää istuntojensa keskeyttämisestä ja kokoontumisestaan. Ainoastaan ylimääräiset valtiopäivät hallitus kutsuu, eikä se nyt pysty siihenkään, kun eduskunta istuu ympäri vuoden, ei ole edes tammikuun vapaana niin kuin ennen ylimääräisiä varten.

Ed. H i l d é n : Med anledning av vad herr von Born här yttrade vill jag, utan att gå längre i bemötande, nämna, att det är osäkert vem som har mera bakom sig här av svensksfolket, han eller jag, om det skulle gälla att få ett allmänt uttalande eller omröstning i denna fråga. Men det är säkert att på landsbygden, som jag närmast representerar, där förstår man icke dessa »33».

Ed. R a n t a m a a : Hyvä ystäväni Peltonen kysyi, mitä vahinkoa tuosta adressista on mahtanut olla tälle maalle. Minä vastaisin kolmella lauseella. Kotirintama oli ennen tämän adressin julkituloa aivan rauhallinen eikä varsinkaan ulkopolitikoinut yhtään, mutta tämän adressin jälkeen ne henkilöt, jotka eivät tunne ollenkaan asioita, joista siinä puhutaan, ovat nyt siinä käsityksessä, että jotakin hyvin onnetonta on ollut tapahtumassa, ja että adressin julkituleminen tai sen kirjoittaminen ja lähettäminen presidentille on pelastanut maan joutumasta suureen onnettomuuteen. Kotirintama on menettänyt rauhan. Varsinainen taisteleva rintama, on Jumalan kiitos, tähän mennessä ollut rauhallinen ja täyttänyt tehtävänsä. Minä tahtoisin edelleen entisenä valistusupseerina sanoa, että siellä on hyvin vaikea hoitaa mielialaa, nyt, jolloin korsuissa saatetaan kysyä, miksi me täällä olemme, kun jo edeltäpäin ilmoitetaan tulevat rajat. Kolmanneksi minä sanoisin: jokainen sellainen addressi ja manifesti, joka tuottaa ryssälle riemua, tuottaa Suomelle vahinkoa. Vielä haluan sanoa, että nämä allekirjoitukseen yhtyneet herrat eivät ole tänään esittäneet sitä uutta reseptiä ja ohjelmaa, jonka mukaan nyt pitäisi toimia, mutta syyttäneet, että hallitus ei ole tällaista ohjelmaa keksinyt. Lopuksi minä vielä sanoisin, että italialaiset ja monet muut ovat tuhoutuneet sentähden, että tällaisilla otteilla ruvetaan kotirintamaa horjuttamaan. Minä valitan syvästi, että kansanedustajat ovat mukana tällaisessa asiassa,

3.9.1943

miehet, jotka tiesivät, että syyskuun 1 päivänä tästä saadaan keskustella, niin elokuun 4 päivänä he ennättivät etumatkallaan herättämään nämä asiat ja valmistavat ulkomaiden kautta meille erittäin epämiellyttävän keskustelun. Olisin hyvin iloinen, jos nämä herrat, jotka ovat täällä puolustaneet adressia joko esittäisivät sen uuden ohjelman tai nöyrästi katuisivat ja tekisivät tässä senmukaisen parannuksen ja jättäisivät ulkopolitiikan, hallituksen ja eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan rauhaan.

Ed. K a l l i a: Nyt, kun tämä »suuri» keskustelu, jota kolme edustajaa pyysi eduskunnan hajaantuessa ennen tätä nyt päättynyttä lomaa, on loppumassa, lienee todettava, että kaikkien eduskuntaryhmien lausunnot ovat olleet vakavia ja arvokkaita. Sen sijaan ei sitä samaa voi lausua siitä sanoisinko epävirallisesta keskustelusta, joka näiden lausuntojen jälkeen on alkanut. Varsinkin niissä lausunnoissa, joissa on yritetty hallituksen toimintaa arvostella, on esiintynyt perusteetonta jälkiviisautta, oman minänsä korostamista ja joissakin tapauksissa jopa ilmeistä personallista etupolitiikkaakin; ja niinkuin täällä jo sanottiinkin, vähän hyötyä on hallitukselle ollut niistä neuvoista, jota täällä on yritetty jaella. En voi mitään sille, että koko tämän keskustelun aikana mieleeni on tullut se vanha tositapaus Norjasta vuodelta 1905, jolloin Norja repi rikki vanhan unioninsa Ruotsin kanssa. Tilanteessa, jolloin Norjassa vallitsi voimakas mielenkuohu ja Ruotsin puolella osittain samaten ja sota näytti olevan aivan ovelta, sen mielenkuohun johdattamana vanha Björnsterne Björnson sähköitti Norjan itsenäisyysliikkeen johtajalle, silloiselle laivanvarustaja Mikkelsenille, josta tuli sittemmin Norjan ensimmäinen pääministeri: »Nu gjaelder det at holde sammen» eli siis vapaasti suomennettuna: »Nyt täytyy olla lujana». Mutta Mikkelsen vastasi sähkösanomalla: »Nu gjaelder det at holde kjaeft», eli siüstisi suomentaen: »Nyt on syytä pitää suu kiinni». Tämä viimeksi mainittu Mikkelsenin neuvo, jota noudatettiin sitten sekä Norjan että Ruotsin puolella, olisi neuvo, jota täällä tekisi mieli suositella ei vain noille uljaille 33:lle, vaan erinäisille muillekin siinä tilanteessa, missä me olemme. Ja jollei sitä neuvoa vastedes täällä paremmin noudateta, niin luulenpa, että hallituksella ei ole syytä uudistaa sentapaisia kokeita kuin tämänpäiväinen keskustelu on ollut.

Ed. E r i c h: Ed. Peltonen, nim. ed. Peltonen, M. H., näyttää tulkitsevan minun äskeistä lausuntoani samalla tavalla kuin erään hyvin pahan ja häijyn herran, jonka nimeä herra puhemies ei sallisi mainittavan, väitetään tulkitsevan Jumalan sanaa. Kun minä olen siinä luulossa, että edustaja Peltosella on hyvin normaali kuulosta enkä myös uskoisi, että hän tahallaan tulkitsee toisen puheita väärin, niin minä en voi päätyä muuhun johtopäätökseen, kuin että hän kärsii jotain tilapäistä kuulohäi-

3.9.1943

riötä. Pyytäisin häntä tutustumaan tähän minun lausuntooni sitten kuin se painettuna ennen pitkää ilmestyy.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Valtioapäiväjärjestyksen 36 §:n 1 momentin mukaisesti esitän nyt eduskunnan hyväksyttäväksi päiväjärjestykseen siirtymisen, jonka sanamuoto on seuraava: »Saatuaan tiedonannon eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.»

Kun muuta ehdotusta ei ole tehty, totean, että eduskunta on yksimielisesti hyväksynyt puhemiehen ehdotuksen yksinkertaisesta päiväjärjestykseen siirtymisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna kello 10.

Täysistunto lopetetaan kello 17,10.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

E. H. I. Tammio.

[Atos Wirtanen: Salaiset keskustelut. Eduskunnan suljettujen istuntojen pöytäkirjat 1939-1944. Kajanti 1967]